

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

ELFTE ÅRGÅNGEN.

Fjerde häftet.

Innehåll:

	Sid.
32. Till en blifvande lärarinna. Af <i>Nanny</i>	217.
33. Diktarepersonligheter. II. Bernhard Elis Malmström og hans digte. Af <i>Fredrik Bajer</i>	221.
34. Ella vid Wastusjaur. Af <i>a-g</i>	230.
35. Finlands kulturutveckling efter skilsmessan från Sverige. Af <i>W. L.</i> (Forts.).....	239.
36. Hemmeligheden. Af <i>Forf. til Gudmund Andersens historie</i>	245.
37. Vitalis. Poem af <i>T. K.</i>	247.
38. Sonnet. Af <i>Mads Hansen</i>	248.
39. Några ord om Berlins kvinnor och deras verksamhet. Af <i>L-a</i>	249.
40. Själfhjelp. Af <i>Emund Gammal</i> och <i>L-a</i>	253.
41. Spridda tankar om ungägeslivet. II. Af <i>Esselde</i>	261.
42. Till H. K. H. Kronprinsessan af Danmark d. 28 Juli 1869. Poem af <i>Wirsén</i>	264.
43. Nytt på vår bokhylla. A. <i>Skrifter i religion och uppfostran.</i> (De la beauté morale ou esquisse d'une apologie du christianisme. Godhetens evangelium. Grunddragen af den kristna religionsläran. Den Indre Mission under Wilhelm Beck.) B. <i>Skönlitteratur.</i> (Böcker för Hemmet. Et Levnetslöp.) <i>Slutöfersigt.</i> Af <i>Reader, E. K.</i> och <i>F. B.</i>	265.
44. Källan. Poem af <i>Cordelia</i>	283.
45. Tysta skolan. Af <i>Esselde</i>	284.

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

32. Till en blifvande lärarinna.

Kära Maria!

Du kan ej tro huru förvånad jag blef, då jag vid läsandet af ditt sista bref erfor ditt, såsom du säger, på fullt allvar fattade beslut att blifva lärarinna.

För att vara rätt uppriktig, så är det ej utan en känsla af vemod jag tänker på, att du, så obekant med lifvets allvarigare sidor och af naturen egande ett så vekt sinne, skall be-träda en bana, som fordrar så mycket tålmod, så mycken ihärdighet och försakelse. Jag vill ej bedröfva dig eller nedslå dina förhoppningar om framgång, men jag får ej heller gifva näring åt dina illusioner, isynnerhet då du bedt mig att gifva dig del af min erfarenhet — hvilken dock visserligen är ringa — och att oförstådt säga dig mina tankar i ämnet.

Du har, säger du, hört ordas så mycket om kvinnans lämplighet för undervisningskallet, att du slutligen kommit på den tanken att äfven du måste vara "lämplig" härför. — Har kanske ditt beslut stadgats genom de vackra loford, som vid Örebro folkskol-läraremöte blifvit af upplyste och för saken intresserade män uttalade med afseende på kvinnans verksamhet inom nämnde kall? Långt ifrån att vara likgiltig för dessa omdömen, tror jag dock vi böra vakta oss för att lämpa dem på oss sjelfva, menande det *vi alla* äro utrustade med gåfvan att undervisa. Kanske hafva de flesta kvinnor anlag härför? Dock ser det ut, att dömma af den sorglöshet med hvilken man i våra dagar kastar sig in på undervisningens område, som om man trodde det anlagen skulle komma, blott hinner det önskade målet: blifver lärarinna.

Jag erinrar mig huru, då jag var barn, en äldre fru, som ofta plögade besöka vår skola och dervid aldrig uraktlät att klappa hvar och en af oss på hufvudet, vid ett af sina besök sade till lärarinnan: "Ack, hvilket vackert blomsterland! Det måste vara ett lätt arbete att vattna dessa små plantor." Jag

tror, bästa Maria, att om vi icke i allmänhet äro lika sanguiniska, som denna goda fru, vi dock, innan vi sjelfva lagt hand vid undervisningen, föreställa oss, att det skall gå temligen lätt "att vattna", glömmande hvad som dock är det viktigaste och svåraste: att nedlägga sjelfva fröen till den blifvande skörden. Erfarenheten lärer, att barnet blott långsamt och småningom upptager de frön vi utså. Det kan till och med stundom se ut, som vore arbetet fåfängt. Vi få ej glädja oss åt anblicken af den späda uppspirande brodden, långt mindre åt den utslagna blomman. Svårt är, att härvid hindra känslor af nedslagenhet och missmod uppstiga i hjertat. Väl den, som förstår till fulla bekämpa dem och som med hopp och förtröstan fortsätter det till utseendet lönlösa arbetet! Bida vi tåligt, så få vi dock slutligen skåda frukter, väl icke i rikt och ymnigt mått, men dock tillräckligt för att öfvertyga oss om, att arbetet icke var fåfängt.

Du säger, att du tycker små barn äro så älskvärda och häruti vill jag gerna instämma, anmärkande likväl, att de någon gång kunna visa mindre älskvärda sidor. Jag delar äfven din åsigt, att barnen böra lyda, icke af fruktan, utan af kärlek; nämligen af kärlek till det *rätta* och *goda*. Också tror jag, att man, åtminstone vid större barns handledning, ej bör fordra en *blind* lydnad; icke heller tvinga barnen att antaga något såsom riktigt och ofelbart endast på den grund att *lärarinnan* säger att så är. Jag tror att man fasthellre bör vädja till deras egen eftertanke och låta dem sjelfva pröfva vid sanningens ljus. Barn hafva i fråga om de ting, som falla inom området för deras uppfattning, ett skarpare och riktigare omdöme än vi ana. Isynnerhet visar sig detta vara fallet så snart fråga uppstår om rätt och orätt. Deras oförderfvade öga har ej svårt att igenkänna sanningens perla, då hon framlägges för dem i sin enkla skönhet. Må de derföre sjelfve få utvälja henne! Helt visst skall hon derigenom blifva dem dubbelt kär och dyrbar.

Du undrar om det är möjligt för lärarinnan att vinna tillgifvenhet af *alla* barnen i klassen. — Jag tror det, såvida lärarinnan å sin sida omfattar alla barnen med en lika tillgifvenhet. Att hon gör det, eller åtminstone bemödar sig härom, detta är i min tanke en ganska viktig omständighet. Vi hafva kanske något hvar svårt att hindra, att det ena barnet af ett eller annat skäl behagar oss mer än det andra. Visserligen finnas inom

hvarje skola några barn begåfvade med rikare själsförmögenheter än de öfriga. Dessa äro alltid vakna och uppmärksamma och fortare än de andra färdiga med svar. Det gäller att vakta sig för att gifva företräde åt och för mycket sysselsätta sig med dessa rikare naturer, att ej utveckla deras själsförmögenheter med försummande af de andras. Framhålla vi deremot beständigt dessa, så uppkommer snart olust och tröghet hos de andra barnen. Bittra känslor kunna till och med slå rot i deras späda hjertan. De fatta misstroende för oss, till hvilka de dock skulle blicka upp med en barnslig och hjertlig tillit. De åter, hvilka framhållas, blifva egenkära och afgifva sina svar med en själfbelåtenhet, som kanske ofta undfaller lärarinnan, men som deremot desto skarpare framträder för den, som befinner sig i skolan blott och bart såsom åhörare. Må vi derföre öfvervinna oss själfva och gifva barnen lika del af den tillgifvenhet, till hvilken de alla hafva samma rätt! Eller, om vi ovilkorligen skola omfatta några med förkärlek, må då föremålen blifva, icke de bästa, de lyckligaste, de rikast begåfvade — nej, må vi då följa exemplet af den gudomliga kärlek, som med en synnerlig omsorg vårdade sig om det svaga, det oansenliga och föraktade — ja, det förvillade!

Men förlåt mig, Maria! Jag ordar så mycket om detta ämne, som fruktade jag att *du* skulle komma att göra dig skyldig till orättvisor i fråga om barnens behandling. Detta tror jag dock ingalunda. Jag tror ej att någon qvinna med hjerta gör det, så vida hon kommit till insigt af hvilken förmåga barn hafva att uppfatta och känna — ja, till och med att lida.

Det råd du begär med afseende på huruvida du bör söka plats vid någon enskild läroanstalt eller ingå vid folkskolan har jag svårt att gifva. För min del sätter jag visserligen *folkskolan* högt, ja högst; men detta kan ju vara partiskhet.

Torde hända, att din uppfostran och dina vanor allt för mycket skilja sig från de barns, hvilka du inom folkskolan komme att handleda. Det gamla ordspråket: "lika barn leka bäst", eger nog äfven här sin tillämpning. Visserligen kan det sägas om barnen i folkskolan, att de, åtminstone här i * —, i allmänhet hafva ett ganska städadt skick, ja, att flera bland dem härutinnan kunna mäta sig med de s. k. "bättre barnen". Dock är här och der mycket öfrigt att önska, hvilket ju ock, till följd af beskaffenheten inom månget hem, ej är att undra

på. — Om din tid tillåter, kunde du väl göra en resa hit till * — och taga folkskolan i betraktande. Som du vet, har under de sist förflutna åren mycket här blifvit gjordt för densamma. Nya skolhus med vackra, höga och ljusa lärosalar hafva blifvit uppbygda, behöflig skolmateriel anskaffad och talrika lärarekrafter satta i verksamhet. Också tror jag, att barnen, med ganska få undantag, gerna besöka skolan. Äfven föräldrarne hafva för densamma fattat förtroende, åtminstone synes det så af den ifver med hvilken äfven de, som hafva råd att betala för sina barns undervisning, söka platser för dem i folkskolan. De gamla farhågorna att barnen der få lära för mycket tyckas hafva vikit undan och lemnat rum för en klarare och bättre uppfattning.

Men jag vill ej längre trötta dig genom meddelanden, som måhända förefalla dig ganska enformiga. Kanhända har jag allt för mycket ordadt om de svårigheter, hvilka en lärarinna har att bekämpa, utan att beröra de ämnen till glädje och tillfredsställelse, som ligga nära bredvid. Jag tror dock att din förhoppningsfulla blick just uppfattat och fäst sig vid ljuspunkterna, men deremot förbisett skuggpartierna på den tafla, som framställer skolan med dess många olika vexlingar. Låt dock icke skuggorna afskräcka dig, goda Maria! Huru dystra de än stundom synas, tjena de dock till att förhöja ljuspunkterna och att gifva åt taflan dess rätta värde och skönhet. — Målet är högt, och kallelsen att vara en — om också den ringaste arbetare i ljusets och bildningens tjänst, stor och upplyftande. Jag lyckönskar dig derföre af hela mitt hjerta till den nya banan och förblifver

din egen tillgifna

Nanny.

33. Diktarepersonligheter.

II.

Bernhard Elis Malmström og hans digte.

Der er ikke meget at sige om denne svenske — og tillige nordiske — digters *ydre* liv, således som man kan lære at kende dette af skole- og »universitets-protokoller», af statshåndbøger o. lgn.

Vender vi os derimod til hans *indre* liv — ja, da er der vistnok meget, meget mere at sige; men herom mælder bædt hans egne digte**). De er kilden, hvorfra denne fræmstilling må öses; og denne kilde er både meget klar og meget dyb ligesom Malmströms egen sjæl. Alligevel er det ikke let at påpege og drage op fra dybet de mange ægte perler, som hviler på bunden. Nogle læsere vil mest have öje for nogle af disse, andre for andre; helst bör derfor hver især »fiske de perler», som en synes bædt om; kun for, efter ringe ævne, at vejlede de danske og norske, som endnu ikke kender Malmström, skal jeg söge at pege på nogle af de skönne, — skal jeg, med andre ord, söge at kaste lys over nogle af hans mest udmærkede sider som skald og menneske. Ti han var netop en af disse ægte skaldenaturer, hvis digterkåbe ikke er en kun löst påhængt höjtidsskrud, en söndagsklædning, — nej, hos Malmström kan man visselig under *et* skildre skalden og mennesket.

Malmström var sandhedskærlig. Det vil sige: han ælskede sandheden med hele sit hjertes varme. Det er ingen ringe

*) Malmström var födt i landskabet Nerike $\frac{1}{3}$ 1816. Han blev som dreng sat i Örebro skole, senere i Strengnäs »gymnasium»; ved sine første skaldeförsög fandt han en faderlig vejleder i Engelbrektssangeren, den nu mer end 80-årige *Gumælius*. 1835 kom Malmström til Upsala som student; 1840 blev han kandidat og 1843 dosent i »vitterhet» ved samme lærde höjskole; först 1856 nåde han at blive udnævnt til professor. Imidlertid havde han 1840 vundet Svenska Akademiens store pris for sit digt »Angelika», og den $\frac{1}{2}$ 1850 havde han håldt sin indtrædelsestale i samme »akademi», hvor han var kaldet til at være *Franzéns* efterfølger. Når hertil föjes, at han 1846—47 rejste i Syden, især i Italien, så er næppe noget sönderligt glemmt om hans ydre liv, der henflöd stille og bramfrit lige fra vuggen til graven. Han döde meget brat den $\frac{1}{6}$ 1865.

**) 4de oplag af *B. E. Malmströms »Dikter»* udkom alt 1867 (N. M. Lindhske boghandel i Örebro). 358 sider.

ros for en digter; ti at »digt» og »lögn» tit bruges som enstyrdige ord, er ikke noget tilfældigt i språget. Men hvad Malmström sang, det ej alene mente han, det trode han på fuldt og fast, som man tror på en salighedssag. Derfor er han præget af så dybt et alvår, endog hvor formen er skæmtefuld. Derfor er han også præget af så hellig en sædelighedsfølelse; og værdt er det at huske, at det er netop denne digter, som (ved årsskiftet 1844) har sunget »*Till de unga*»:

»Med bröst och panna utaf hamradt stål,
med andens skarpa klinga vid din sida,
gack ut att kämpa för ett högre mål,
om mod du har för detta mål att strida!
om du har sanning, så haf tillförsigt;
om inre frid du har, gack trygg din bana.
För ljuset offra dig: det är din pligt,
om du en gång har svurit ljusets fana.

En hvar sin bana har, det säges så:
en hvar sin tro, en hvar sitt mål att hinna.
Högt öfver alla står ett mål ändå,
för hvilket alla hjertan måste brinna.
Det heter *sanning*: var de vises tröst
mot våld och våld uti förtryckets tider.
Det heter *sanning*: var den gudaröst,
som ledde härarne i ljusets strider.»

Om kamp taler han her, og til mænd vel nærmest. Om sejr taler han i »*Segrarinnan*» til kvinden; ti

» . . . der böner brinna
mellan tårefloder,
heter hjelten Qvinna,
heter segrarn Moder.» —

og sandere end i dette lille digt har vel sjældent kvindestordåd været skildret. — Sand er Malmström også i sin udmaling af naturen og af det virkelige liv. Overlæsning med brogede farver, udpyntning med overflødige ord forekommer næppe så almindelig hos ham som hos de fleste digtere i samme tilfælde. Allerede i yngre år (1839) har han i »*Fiskarflickan vid Tynnelsö*» skildret den lyse nordiske sommernat så naturtro, at *Kullberg*, hans efterfølger i Svenska Akademien, med rette sagde om dette

digt: »Der fläktar liksom en vårvind oss till mötes, med blomsterdoft och fogelsång och sorlande vatten»^{*)}). Netop, fordi Malmström var så sanddru, kunde han også være så tro ej alene mod naturen, men også imod virkeligheden. Det er således umuligt at se hans mæsterlige tegning af »*Det gamla paret*» uden at modtage det mest levende indtryk af de to ælskelige guldröjlopsfolk, ælskelige med både dyderne og lyderne fra deres svundne ungdomstid. Og er det ikke i »*Hjertklappingen*», som om vi ser den unge pige sidde for os og tale til sit eget hjærte, og som om vi hörte både det lille hjærte banke og fodtrinnene udenfor på trappen, når vi læser slutningen:

»Tst — Mamma kommer — Akta, akta,
jag hör i trappan hennes fjät.
Ack, kära hjerta, klappa sakta,
du stannar nog ej af för det.

Att jag af bäfvan så skall stamma!
Gud! — om det vore någon ann' . . .
I himlens namn! det är ej Mamma,
du vilda hjerta, det är — han! — »

Malmström var frisindet. Han lovsang den sande frihed, — ikke det luftige billed, som digterne så tit kranser med blomster uden at kænde dets inderste væsen. Og hvor dybt rodfæstet denne frihedsfølelse var hos ham, — derom vidner digtene fra hans italienske rejse. Medens mangel skald heroppefra har nydt Sydens yppige skönhed som døvet af en glemseldrik, så var det, som om Malmströms ægte gammelnordiske frihedsfølelse netop kom til gennembrud ved modsætningen imellem den ydre formskönhed og den indre råddenhed. Han udbryder da (i *Fiesole 1846*):

»Väl näktergalen slår i pinjen här,
i lagerlunden gudaväsen drömma,
orangen frukt och lagren blomma bär; —
och dock jag minnes nog, hvem jag har kär:
jag kan försaka, men jag kan ej glömma.
— — — — —
i drufvans safter smyger sig en tår:
jag kan ej njuta, hvad jag bör försaka. —

^{*)} *Kullbergs* intrædelsestale i Sv. Akad. den 3° 1866. Se Sv. Akad:ns Handlingar. 41:ste del (1867) s. 72.

Bort, bort! det sköna här är blott ett sken,
 en afgrundsdikt, en fager lögn i grunden,
 en hvitklädd grift omkring de dödas ben,
 prydd af förgängelse och flärd för stunden.

— — — — —
 Italia! slumrerska i forntidsgrift,
 vak upp en gång att dina bojor spränga!»

tilråber han Italien 13 år, inden landet brød sine fleste lænker.
 Selv takker han himlen, at det ikke er hans fædreland, dette
 trælbundne

»det djupt förnedrade, det sköna landet.
 Här är mig qvaft, jag kan ej andas fritt,
 jag anar bojan och jag hatar bandet.»

Hans frihedsgudinde er den rene og sædelige, usminkede og
 usmittede mø, — ikke den letsindige, tøjlesløse, ja frække kvinde,
 som mange, der kun ser på det ydre, med urette og til stor
 skade for den sande frihed, har givet dennes »navn, hæder og
 værdighed». Så sandt skildrer han derfor den første franske
 statsomvæltning i digtet »*Vid konung Karl Johans tjugufem-*
åriga jubileum d. 1³/₅ 1843»:

»Ett vanvett, djerft, gigantiskt, utan like,
 med spår af snille i förvidna drag,
 slår jättearmen kring ett kungarike,
 till döds det trycker i ett andedrag

— — — — —
 Hvad minnesvårdar, ack! för hjertat dyra,
 han trampar ned i spillror och i grus!
 Likväl han är sublim uti sin yra,
 den djerfve anden, — väldig i sitt rus.»

Det er tydeligt, at Malmström véd — hvad de færreste,
 der kalder sig frihedsmænd, — at den sande frihed har nøje
 og skarpt afstukne grænser, og at dens magt ikke ligger i: at
 sætte sig ud over alt, men i: at sætte sig ud over alt ondt.
 Derfor vil Malmström uden tvivl med glæde følge den rådne
 kongemagt (i Frankrige) ned af tronen, men heller ikke videre,
 ikke op på skafottet; ti dette sidste er ingen ytring af friheden,
 tværtimod! — og, når vi i det daglige liv hører folk sige, at
 »friheden går for vidt», kan vi være visse på, at de folk ikke
 véd, hvad frihed er. Friheden går nemlig aldrig for vidt; den

vilde derved springe over i sin modsætning, trældom, og altså ophøre at være frihed. Det vidste og det følte Malmström også, — udtalt det har han måske ingensteds, men det fræmgår tydelig af den sandt frisindede ånd i hans digte.

Malmström var kristlig. Det vil sige: han var ej alene navnkristen, som så mange; men han var gennemtrængt af kristendommen som sandhedens og frihedens tro. Skaldens trokunde ved flygtig eftertanke synes ligegyldig; og unægteligt er det også, at ikke-kristne kunstnere eller digtere har frembragt mæsterværker med blivende værd for alle tider og alle folkeslag. Men skulde disse værkers værd ikke ligge netop i det almenmenneskelige, som er våkset af *en* rod med det kristlige? Skulde det ikke være sandt at det skønne aldrig kan være helt uafhængigt af det gode? Er virkelig det skønne og det gode (ligesom det sande) udsprunget af samme kilde, så er det umuligt, at noget kan være på samme tid skönt og ondt. Hvorledes det nu end forholder sig med dette spørgsmål, så vil det dog ikke kunne nægtes, at — alt andet lige — har den sandt kristlige digter et fortrin fræmfør den ukristlige, idetmindste ligeoverfor andre sande kristne, på hvem hin vil kunne udøve langt større indflydelse end denne. Det er derfor særtegnende netop for Malmström, at han i et digt om Thorvaldsen (ved en mindehøjtid kort efter dennes død) dvæler så længe ved og lægger så stor vægt på den udødelige billedhuggers udmejsling af den første kristlige historie (om man tør kalde denne del af hans snilleværker således).

»Verlden sade förut: "Se! konsten har hunnit det *Gamla*;"
stoltare säger hon nu: "Äfven det *Nya* hon hann".

Döparen konsten har döpt i den nya födelsens vatten,
Kristus, uppstånden igen, kristnar en nyfödd Olymp.»

Således sluttet det nævnte afsnit af digtet. — Så klart har Malmström opfattet enkelheden og inderligheden som noget grundvæsenligt i den rene kristendom, at han frejdig nævner hedenskabet ved dets rette navn, hvor hans skarpe øje opdager det under kristendommens maske. Således i »*Rom, December 1846*»:

»Rom är en hedning ännu: förr hade det Zeus och Apollo,
nu har det gudar i mängd, höljda i trasor och smuts.

Presterna stifta den lag, som Imperatorerna fordom,
och på triumfernas väg skrider en munkprocession.

Pallas är stött från sitt altare ned, men — lefve Madonnan!
Venus, omvänd och döpt, dyrkas som Magdalas mö. — —»

I digtet om den frafaldne »*Julianus*» (ett æmne, som den danske, men norskfødte, Hauch senere har brugt) synes Malmström at udtone en genlyd af kamp imellem tro og tvivl i sit eget bryst. Julianus siger til præsten:

»Dig fattas ett: du lärer livvets lära,
men du har icke genomlevvat den,» —
og senere til samme, idet han taler om Gud:

»Hans hot jag trotsar — men besynnerligt! —
jag fruktar jättestyrkan af hans kärlek.»

Imidlertid kaldes præsten til en döende »på andra sidan stormomtöcknad fjärd»; og, uagtet den öjensynlige livsfare, er han dog straks redbon til at komme. »I denna storm?» siger Julianus, der nu ser, at kristendommen ej alene er livets lære, men selv et liv, som næres af kærlighedens væld. Efter præstens bortgang søger kongen at bede; tvivlen får dog snart overhånd; men han ender med ordene:

»Dock — tanke! hvordan detta ljus? Förskoning! —
Vill du upplysa de fördömdas stig?
Mitt öga svider — jätteord: försoning!
Förfärlige! jag tror, jag fruktar dig! — —
Du mäktige! skall så i strid du draga?
Skall kärlek ena hvad fiendtligt var?
Är det den hämnd på mig du ämnar taga — —
då Nazaren! välan, du segrat har!» —

I et lille digt »*Ödmjucker er*» har Malmströms egen bramfri sjæl været ophav til en skildring af den kristlige ydmyghed; dette digt har måske været ham selv et skjold i striden mod verdens frestelser. Ti strid har tit raset i hans indre, lige indtil han kunde synge sit »*Stilla, mitt hjerta!*»:

»Troget du klappat — år ifrån år —
fröjder och sorger mig delat:
vållat mitt löje och vållat min tår,
vållat min skuld, när jag felat.
Men om du bröt, du dock aldrig var kallt,
glödde och stred — och led framför allt.» —

Malmström var nordisk, — ej alene svensk, og derved får han værd også for os andre nordboer. Det kunde han jo vel også få ved at være almenmenneskelig; men det udpræget nordiske i hans skaldskab vil dog være et middel for det til at

vinde meget lettere indgang hos os end hos alle andre folk i den vide verden, om disse kunde læse svensk. Allerede i den ydre versebygning viser sig noget af dette nordiske. Vel har han, så vidt vides, aldrig efterlignet det gammelnordiske verselag, men des mærkværdigere er det, at noget af dette, vistnok uden hans vidende eller vilje, har trængt sig ind i hans eget og tit givet det en hjemlig duft, endog hvor selve versmålet nærmest er græsk. Det er bogstavrimene, eller rimbogstaverne, inde i linjerne, som man — foruden de sædvanlige enderim — finder meget ofte i hans vers, tiere måske end i nogen samtidig digters (med mindre naturligvis nogen med flid har søgt at få dem ind). Dette skal godtgøres ved nogle uddrag. I »*Enslighed*» heder det:

»När inbillningen lyktat sin lek och tankarne tröttnat»;

i sangen »*Till Oehlenschläger*» (Fredriksberg have 1845):

»Då börja blomstren gro på gröna ängar»;

i »*Blomman*»:

»Gjut din milda vällukt in
uti vårens vindar:
akta dock, att solens bad
icke bleker dina blad,
ej din syn förblindar»;

i »*Fiskarflickan vid Tynnelsö*»:

»Jag lärt af lönn och lind,
jag har lärt af våg och vind»;

i digtet om »*Esaias Tegnér*» har en af de endnu konstigere åldernordiske rimsløngninger indsneget sig, og dog vist helt naturlig af sig selv; det er, hvor det i første vers heder om Tegnér's digterstjerne:

»Hon grydde arla och hon glödde särla.»

Med flid har Malmström derimod naturligtvis en enkelt gang lånt omkvædet fra den senere nordiske kæmpevis; således i »*Hvi suckar det så tungt uti skogen?*», »*Stafkarlen*», »*Höstvisan*», »*Hungersnöden i Upland 1845*» o. fl. — Meget mere ægte nordisk finder vi dog i hans digtes indhåld. Allerede er omtalt, hvorledes hans frihedsfølelse opluer ved at skue det trælbounde Italien, — så stærkt endog, at frihedssavnet gör skår i hans skönhedsnydelse, og han længes tilbage mod Norden, længes efter den stund, da han atter

» . . . fri på vågorna af Eystrasalt

med vårens vind mot hemmets kust får gunga».

Det er vikingebloodet, som rörer sig i hans årer. Sin varme og dybe fædrelandskærlighed udtaler han især i det dejlige digt »Fosterlandet»; men hans kærlighed går ud over det snævrere födlands, Sveriges, grænse: med sandt fostbroderskab omfatter den også begge de nordiske broderriger. Når han derfor hilser »*de danska studenterna på gamla Upsala högar den 6/8 1843*», er det med tilråbet:

»I fremlingar, som fremlingar ej ären,

— — — — —
Ty minnet vittnar, att vi äro fränder,
och tungomålet, bröder, röjer er!»

Lige broderlig er hans »*Helsing till Norge från de hemmarande, vid studenttåget 1852*». Stærkest luede dog broderfølelsen for Danmark i dets trængselsår; med hensyn til krigen 1848 giver han endog sine nærmeste landsmænd en stikpille, hvor det i »*Det gamla paret*» heder:

»Och när vi gå i fält, som ne'r i Danmark sist,
så slåss vi ej — bevars — vi bara promenera»;

sin »*Prolog vid studentkonserterna för Danmark i Katharina kyrka i Stockholm i Maj 1864*» indleder han således:

»Ur nödens djup här i din helgedom,
o härars Gud! vår bön till dig vi sände;
o var oss nådig, blif oss åter from
i våra bröders, ack i *vårt* elände!»

I denne dejlige bön opløser sig mislydene af hans overstrømmende broderfølelse, således som vi kan læse den udaf hans hæftige udbrud i »*Mickel*», skrevet i April 1864 efter stormen på Dybbølskanserne. Også det er et nordisk »drag» hos skalden, at han får bersærkgang og med sin mest bidende spot hugger løs på Danmarks fjender, tyskerne,

»den usla rövvarhop ,
som äter despotismens träck
och skryter af *sin* frihet fräck,
då han mot *andras* frihet strider,
som kryper på sin egen jord

— — — — —
och, efter satiristens ord,
är enkom skapt att gå på knäna.»

Sin fællesnordiske fædrelandsfølelse har han udtalt mange gange, men ingenstæds så skönt som i sin »*Midsommarnatts-dröm*» (fra studentmötet i København 1845). Han låner tanken i Hjad-

ningesagnet. Våre svenske og dansk-norske forfædre har ført lange broderkrige. Med had steg de i sine grave. Derfor har Herren dömt dem til hvær nat at rejse sig af gravene for at fortsætte den ørkesløse strid; de kæmper da i midnattens stund i skyerne over Øresundet. Men sönnernes kærlighed skal udsone fædrenes brøde; og, når den fred er sluttet, »som evig i norden skall blifva», skal fædrene endelig få fred i graven.

Må dette være nok til at give en flygtig forestilling om den på en gang mandige og bløde Malmström, skalden med den sandhedskærlige hu, den frisindede tænkemåde, det kristlige sind, den varme fædrelandsfølelse, det trofaste broderhjärte (om et lille uskyldigt ordspil med hans navn er tilladt) med ægte nordisk *malm ström*ende i sin digteråre! Af »første rang» var Malmströms skaldestjerne vel ikke; men et lys som hans »kan ofta bättre hjelpa den sökande och leda den irrande, på samma sätt som det grundmurade fyrtornet visar vägen i både storm och lugn, då stjernan deremot endast kan leda vid klar himmel»^{*)}. Ja, måtte mange, også i Danmark og Norge, finde lys for sin sti og næring for sin ånd i Malmströms digte! Måtte de hjælpe til at åbne øjnene på os nordboer, så at vi ser den fællesarv, vi har i sangens rige! Malmström selv sagde i digtet »Skandinavien» (den ¹²/₂ 1844):

»Se Heibergs gracer skalkas på vår scen,
i svensk kothurn oss tjusar Oehlschläger —
och Fredmans sångmö sluter i sin famn
med lust och lek det glada Köpenhamn.
När sången klingar ifrån Sveas dalar,
sin röst den höjer dubbelt stolt och säll:
den vet, att nu till samma folk den talar,
som valdhornsljuden ifrån Norges fjäll,
till samma folk som Seelands näktergalar.» —

Fredrik Bajer.

^{*)} C. R. Nyblom i Sv. Literatur-Tidskrift 1865 s. 316.

34. Ella vid Wastusjaur.

Solen strålar vid himlens rand. Fjellarna skimra blekt röda. Snön ligger öfver fältet, lätt och fin som det första fjunet på en ung-rens bröst. Luften är mild och ljuflig, snön knappt knar-rar under foten.

Folk har samlats från många håll. Liffig är rörelsen på fältet. Männen köpa och sälja. Qvinnorna deltaga liffigt i afhand-lingarna. Ynglingarne bortföra de med perlor och tofsar prydda renarne. De unga flickorna stå småmysande och undra öfver, huru det dock finnes så förunderligen mycket folk i världen.

Der kommer en ung flicka. Se huru praktfull hennes drägt är! Röd som eld lyser på långt håll den granna mössan. Silf-verprydnaderna klinga. Den ståtliga drägten skiner i den gran-naste scharlakansfärg. Ingen annan på hela marknaden har så dyrbara och så många silfverbeslag på bältet.

Alla ynglingar fästa ögonen på henne. Hvem skulle icke vilja ur sin flaska bjuda åt henne en välfägnad; men stolt till-bakavisar hon de flesta. Endast få hedrar hon med att till sina läppar föra flaskan, med en rörelse, som om hon skulle smaka deraf.

Ingen annan flicka är fager som Ella. Ingen har så röda kinder, ingen så glittrande små bruna ögon, som hon.

Småningom blir det stillare på fältet. Här och der sofva redan på drifvan goda vänner sida vid sida. Andra vandra ännu omkring och dela vänligt med sig ur flaskan, som sällan hinner stickas tillbaka i barmpåsen innan den ånyo anlitas, ty alla hjertan äro nu så varma och välmenande. Gummorna sitta på snön, fröjdande sig åt människornas välvilja. Endast hos han-delsmännen går handeln numera liffigt, flaskorna fyllas ideligt.

Gamle Sompo har vaknat. Han köper åter hos handels-mannen af den rara drycken. Han är rik. Snål säges han vara, men vill han vara hederlig, så nog har han råd dertill. Han går omkring på fältet. Han söker någon. Tittar noga på qvinnorna, men skakar på hufvudet. Vänder omkring en sofvande. »En tår, brudmoster!» och så vänder han henne tillbaka, näsa mot näsa med hennes grannqvinna. Men huru han spejar och huru han spanar, den röda mössan och scharlakansklädningen ser han ingenstädes.

Nu tar han vägen åt andra sidan af fältet. Han går för att se om sina renar, dem han ännu icke sålt, emedan han väntar att för dem få högre pris sedan alla andra bortsålt sina förråd.

Tvenne flickor träda nu fram. De hafva stått gömda. Den röda mössan lyser ännu i skymningen. Silfverprydnaderna klinga. Flickan skrattar åt den bedragne friaren.

»Ella, Ella, du skrattar väl lagom när du står med honom framför presten, för att vigas.»

»Med Sompo? Nej — nej icke går jag med honom.»

»Visst ger ju din far dig åt Sompo?»

»Tala aldrig om honom, Katri! Förr dör jag än jag går med honom.»

»Ella, du är ju som en nyss fångad vild-ren! Menar du att din far frågar vajan vid hvilken stör han skall binda henne. Det sägs ju att han i morgon ernar gå till presten för att låta lysa för dig. Hvad vill du väl göra?»

Sakta höjde Ella sin hand och visade ut åt fältet och sade: »Katri, mäktig är far och rik. Gud är mäktigare och rikare. Icke skall han låta bortkasta mig i isklyftan — Sompos famn. När det ser som mörkast ut låter han solen gå upp. Jag fruktar icke, jag har bedit.»

Morgon randas åter, föga återstår att köpa eller sälja. Marknaden upphör. Männen lägga sina hufvuden tillsammans. Skall väl presten komma? Han har lofvat att i morgon hålla gudstjänst i kyrkan. En lappman, då han åtagit sig ett allmänt uppdrag, beger sig på väg så tidigt att han hinner fram om änyrväder rasar på fjellet, att han icke må bryta sitt ord. Skulle då icke presten sörja för att hålla sitt; hvem skulle man då väl lita på!

Hvad skymtar mot snön derborta? Det är hornen af ståtliga renar. Redan höres knarrandet af hofvarne. Lätt slinta ahkiorna fram i det goda spåret der marknadsfarande färdats fram, och hvilket vinden ännu icke igensopat.

Presten kommer, presten kommer!

Ur alla kåtor och kulor framkomma menniskor, små, ifriga och rörliga. Alla hasta att möta presten, att helsa och välkomna honom. Man löser honom från renens töm, de närmast om-

gifvande lyfta honom ur ahkion och nästan bära honom in i prestens stuga. Redan brinner brasan på gråstenshällen.

Gamle Aslak klockare stiger fram. Han blottar sin hjessas glänsande silfverhår. Gubben når den unge presten knappt till skuldran, men då den unge böjer sitt hufvud för den gamle, lägger han sin hand derpå och säger: »Är än du en prest och Herrans tjenare, så skall dock den åldriges välsignelse aldrig falla onyttig bort, då den lägges på ditt hufvud. Din företrädare har jag sett stå inför Herrans altare och förrätta sin tjänst, likaså hans företrädare och ännu hans företrädare, och han som före honom stod der, men ännu aldrig har gamle Aslak sett den åldriges välsignelse falla fåfäng ned till jorden. Må din ingång i denna församling vara välsignad.»

När den gamle talat till slut, trängde sig alla i rummet innevarande kring presten, spörjande såsom brukligt är af en långväga resande: »Lefver höga öfverheten? Är biskopen frisk? Är det fred i landet? Har Guds kyrka och församling fred för turkar och hedningar?» och mera dylikt.

Maten var nu tillredd. Rara märkeben, en fet tunga, de utvaldaste hjortron, och en sticka med kringfrusen mjölk. Och presten spisade deraf, just som en annan vanlig menniska.

Snödrifvan, som samlat sig i stugans hörn, sopades bort, och en dugtig tapp mossa stoppades i rökålet för att hålla kölden ute. Löf funnos kvar i sängen sedan i fjol, och på dem breddes en ny renhud och deröfver lades en annan, att tjena till täcke. Och så hade man lagat allt godt åt presten till natten. Hvad mera hade man väl kunnat göra, om det varit för sjelfvaste biskopen?

Men hvar är den unge Aikio? Ingen har sett honom på fältet, icke hos renarne. Ingen har sett honom bära ved eller vatten. Icke heller har han synts hos köpmännen sälja skinnen af de djur dem han fällt på jagten.

Aikio är icke här. På sina skidor har han hastat bort ända till det trollkunniga Akkola.

Högt på fästet flammor norrskenet. Der vifta skimrande band. Der brusa forsar af flytande guld. Der frasa och fladdra lågor och skurar af gnistor. Andarne dansa i skimrande rader. Deras drägter skifta i färger, som blommorna i högsommarens dag.

På snön skymta återsken af flammor och färger i underliga skiftningar.

Utför branten slinta skidor. Det går med fart, som när snöstormen rasar utför fjellets brant. Vägspår är så brutet. Efter den skidande kommer renen med akkian. I den sitter en man, den store trollmannen, som Aikio hämtat från Akkola. Som skuggor skymta de ankommande öfver fältets, af norrskensnets fladdrande ljus underligt skiftande snö.

Ingen har sett dem komma. Helgedagens afton är inne; i hvarje kåta brinner tranlampan och husfadren läser för de sina ur boken. En och hvar bereder sig att helighålla morgondagen. Ingen är nu mera sysselsatt ute på fältet.

Innan morgondagen gryr, står den unge Aikio vid rike Jutuas dörr, och med honom hans talman, den beryktade trollmannen från Akkola.

När solen gått upp är trollmannen som en rök försvunnen. Hastade han bort i skepnad lik en ren, eller huru försvann den kloke? Huru han färdades visste ingen. När han slog på sin spåtrumma, eller anropade sina seider, det visste ingen. Men ett under syntes dock för alla, ty stödd mot Aikios arm, gick med stapplande steg den rike Jutua till presten och bad honom att stifta ett äkta förbund emellan den rike mannens dotter Ella och den unge Aikio.

Många stodo väntande att få tala vid presten, många stodo i hans stuga och somliga sade emellan sig: »Oj, oj, är Jutua redan på högtidsdagens morgon en drucken man?» — men andra menade att han vore förtrollad. För presten sågo de små, rörlige männen med sina runda skinande anleten, alla lika främmande och ovanliga ut. Han trodde sådant vara Jutuas vanliga sätt, då denne svor på att den hederlige Aikio visserligen skulle få hans dotter Ella till hustru, och begärde att alla tre lysningarna skulle samma dag afkunnas. Han skulle flytta långt bort till sitt sommarviste, och detta vore nu dessutom den sista gudstjenst, som på flere månader kunde komma i fråga, då ju ingen nu på sommaren kunde komma till kyrkan.

Bröllop dracks i dagar och nätter och Jutua lefde i sus och dus mellan det han sof, och först när köpmannens klara vin tog slut, då begynte hans sinne att klarna, och han vredgades och rasade öfver att hans dotter var vigd vid den fattige fiskarlappen.

Presten förmanade den uppretade mannen att styra sitt sinne, att icke träta öfver hvad han sjelf hade gillat, och som

nu mera icke kunde förändras. Han påminte honom om att han borde hafva ett försonligt sinne och förlåta svärsonen, och bad honom taga denne i hand och icke mera vara honom gramse.

Och Jutua tog vid ena handen sin måg och vid den andra sin dotter och så gick han med dem utåt fältet.

När de så vandrat ett stycke frågade Ella: »Fader, hvart för du oss?»

»Nej, nej», sade Jutua vid sig sjelf, skakande på hufvudet, »ännu äro vi allt för nära presten.»

När de åter hade vandrat ett stycke, frågade Ella ännu en gång: »Fader, hvart för du oss?» och åter sade Jutua: »Nej, ännu äro vi allt för nära presten.»

Men när de ännu gått ett stycke längre bort, stannade han och slog med sin hand till Aikio ett slag, så tungt, att om denne ej varit så ung och stark, så skulle han hafva segnat ned, och sade: »Nu har jag utgjutit min vrede; men den, som mot mig idkat svek, vill jag inte hafva att göra med; icke heller med henne, som du stulit. Gån, må jag slippa att se eder mera!»

Ella lutade djupt ned sitt hufvud och sade: »Fader, min fader, jaga oss icke så ifrån dig! Vredgas icke så!»

Och Jutua svarade: »Jag sade ju, att jag hade uttömt min vrede, men med den som bestulit mig vill jag inte ha att skaffa, ej heller med något hvad honom tillhör, huru han än må hafva förvärfvat det. Och så vill jag nu slippa eder.»

»Fader», gentog Ella gråtande, »hvi jagar du bort ditt barn från fader och moder? Fader, kom, låtom oss ännu vända om och gå till presten. Han skall ännu tala med dig. Han har väl sjelf fader och moder. För sin moders skull skall han beveka dig.»

Jutua hvisslade gällt, och yrande snön omkring sig, kom ilande vindsnabbt hans älsklingsren, hvilken han lemnat ispänd vid kåtans ingång, att hållas af en tjenare; men då renen hörde hvisslingen, ryckte han sig lös och ilade fram. Fattande honom i hornen, skrattade Jutua hånande, i det han sade: »Prestens mor, ja! När *du* har en son som är prest och *han* ber mig derom, då vill jag taga dig till min stuga och till mitt hjerta, men aldrig förr, hvad än må hända. Detta är nu sagdt.»

Och kastande sig i akkian fördes han med vindens snabbhet bort öfver fältet.

Följande dagen fans af den församlade menigheten ingen mera kvar, och presten beredde sig att, jemte sin tjenare, tillbringa sommarens långa dag i den folktomma nejden.

Åren gå. Barn krypa kring Aikio och Ella. De bli allt flera. Det börjar bli knappt om föda för många munnar. Vargen tar renarne; faders välsignelse hvilar icke öfver dem. Fisken fastnar ej i nätet; faders välsignelse hvilar ej öfver träsket. Vildbrådet går ej i gillret, faders välsignelse hvilar ej deröfver.

Aikio reder sig till. Han skall bege sig till det norska landet, på andra sidan gränsen. Han ernar färdas till Ishafvets kust. Han skall deltaga i det stora fisket der. Han skall hämta hem med sig hvita slantar, som han får för fisken. Han skall köpa renar.

Men året har gått och Aikio har icke återkommit. Ännu ett år har förgått och allt är Aikio borta. Männen återkomma från det stora fisket med rika håfvor för ett helt års lif, men Aikio kommer icke. Aikio hvilar i det kalla, isiga hafvets famn. Ack, faders välsignelse hade icke byggt Aikios och Ellas bo!

Björkarnas knotiga stammar och krokiga grenar gömmas af ljusa löf. Stranden grönskar. Fåglarne hålla samspråk och solen näns icke alls gå till hvila, för att icke sofva bort ens en stund af sommarens korta fägring.

Presten har färdats långt bort från sitt hem. Han plockar markens blommor och gömmer i sin låda. Han samlar med håfven flygande kräk, som om det vore fisk.

Myggor i skaror sväfva omkring honom, öfver honom, framför honom, som stora skyar af rök. Han springer framåt för att söka undslippa dem, men molnstoderna följa honom. Han stannar af trötthet, och tallösa skaror af mygg betäcka ansigte och händer. Han börjar åter att springa så fort han förmår, men som ett hvalf bildas blott i molnet, der han hastat fram, och åter falla de rofgriga öfver honom. Hvert skall han gå för att söka en stunds fred?

Är det en torfhög, som synes vid Wastus-Jaures strand? Nej, det är Ellas boning. Presten böjer sig djupt för att kunna inträda, men derinne kan han nästan stå rak under åsen, der rummet är högst.

Ella och barnen hafva nyss slutat sin måltid. De tacka just Gud för maten, knäböjande kring det tömda fatet. Presten har vandrat långt, en måltid vore honom välkommen. Ännu finnes i grytan af Ellas anrättning, bark kokad med vatten. Men det vill ej smaka presten att förtära, fastän han bjuder till.

Presten talade deltagande ord med sin värdinna. Han talade hjertligt om Aikios bortgång, han frågade om hvem som skulle sörja för att barnen finge föda.

»Gud föder sina barn», svarade modren. »Icke låter han oss svälta ihjäl. Han öfverger ej dem som bedja till honom. Vi bedja. Mången gång fastnar fisk i näten, som jag bundit. Ripor gå i snarorna. En fisk eller fågel i barkgrytan, då lider man minsann ej nöd. Men också barken är Guds goda gåfva, den ha vi ej behöft sakna.»

»Men din fader är rik. Kan han ej bevekas att sörja för dig och dina barn? Lappens hjerta är ju vanligen mjukt mot hustru och barn?»

»Far har flyttat långt bort, åt andra sidan af de stora kärren. Mig vill han icke minnas. Aikio var en man, han ville sjelf styra sitt öde. Han var som förblindad. Han såg intet, han skydde intet, icke ens för att gripa till trolldom och list, ty han hade blott en tanke, den, att rycka mig bort. Han hämtade trollmannen, som med sin dryck förhexade far. Välsignelsen vek bort. Han hvilar i Ishafvets kalla djup. Jag är förskjuten från hemmets kåta, från faders öga och moders hjerta. Men se — Gud har dock aldrig förskjutit oss!»

Presten började längta till de nejder der han var född, der träden stå höga och solen synes alla dagar, hela året om. Och han redde sig till att flytta bort, för att i sin hembygd sätta bo. Han tingade renar till färden och många af hans åhörare följde honom till vägs, sedan han för sista gången för dem hållit gudstjenst, och de skidade upp spår och körde förut för att bana väg. Nu hade alla återvänt.

Storm utbryter. Snön far omkring i yrande hvirflar. Den rasar ned för fjellarne. Den yr omkring i vildt raseri. Ingen stjerna synes att leda vägen. Renen stannar, han förmår ej mera draga fram ens den tomma akkian genom drifvan. Presten vill förmå honom att tränga framåt. Han kastar sig ned på snön och låter ej förmå sig att uppstiga.

Hvar finna ett skygd mot ovädret? Här måtte ju dock finnas en bostad i nejden. Ellas kåta kan ej vara långt borta. Man spanar med möda. Ögonen fyllas af den täta snöyran. Ett ögonblick saktar sig snöhvirlveln. Man spanar åter. Ingen upphöjning på snön ger tillkänna att derunder finnes en människoboning.

Man arbetar mot stormen för att komma några steg framåt, men föres af den åter tillbaka. Man kringdrifves af snöhvirlveln. Man nedsjunker allt djupare i snön och nästan begrafves af den. Nu drifver stormen för ett ögonblick undan snöyran från fjellbranten. Se der, just invid den fjellstupan måste Ellas kåta stå. Rök stiger upp ur snön. Der måtte den finnas.

Ingången är funnen. Bergväggen har skyddat den mot den tjockaste snön. Presten och hans körsven börja försöka att öppna sig väg. Efter något arbete lyckas man att intränga.

I kojans hörn sitter en qvinnlig skepnad sammanfallen. Hon vaggar fram och åter i tårlös jemmer. I tysta, nästan ljudlösa ord klagar hon: »Tuisko, min förstfödde! Skulle du så gå för att förfrysa i kölden, för att gå vilse i nejder der hvarken stig eller kåta någonsin funnits! Sträfvar du försjunken i spårlös snö, der drifvan snart betäcker dig? Eller drifver dig stormen omkring på Sombios fjell, som en flinga af den yrande snön? Mitt barn, min älskling, slita vargarne sönder dina fagra lemmar?» Hon sjönk tillsammans, som den öfver hvilken snörasen störtar utför branten.

Barnen skockades mot dörren, i undran öfver att höra en gäst söka intränga, men modrens sorg var för djup, för att hon skulle väckts af något yttre. Hon syntes som en död. Men småningom hördes hennes röst sakta framhviska, liksom kallade hon på sig sjelf: »Ella, Ella, är det väl så? Ser icke Guds öga äfven i natten? Är han ej mäktigare än snöstormen, förmår han ej länka den efter sitt behag? Kan han icke rycka rofvet ur vargens gap? Skulle han icke förmå skydda barnet på den ödsliga heden? Skulle han icke kunna sända en räddare äfven under snöstormens vildaste brus?»

Nu reste hon sig upp och blickade omkring sig, och hennes blick mötte en inträdande. Det var en välkänd man, det var presten som, böjande sig djupt, trängde sig in, sedan han utanföre lemnat pelsar och öfverplagg, för att kunna rymmas genom dörren. Ella steg upp, helsande ödmjukt.

»Var väl kanske just denne den sände?»

Presten spörjer. Ella svarar. Hon hade varit gången för att vittja sina snaror. Tuisko hade gått bort. Han hade ålagt småbarnen att säga åt mor, det han skulle gå till det landet der köpmännen bo. Han hade fångat ekorrar. Skulle sälja skinnen. Ack, icke förstod han att han måste vandra i dagar och veckor. Icke förstod han, att snöyran skulle igensopa spåret, äfven der

kanske någon hade skidat upp ett sådant. Han förstod ej att han skulle dö af hunger om icke snön skulle begrafva honom. Han ernade beständigt blott ställa kosan mot den rand, der solen hvarje dag höjde sig litet öfver himlens bryn, och så skulle han ju slutligen komma till det landet der bröd växer, och så skulle han hämta mat och pengar åt mor. Åter brast Ella i tårar.

Då sade presten: »Låt icke ditt hjerta öfvervinnas af sorgen. Kanske låter Gud mig finna gossen. Äfven min väg går åt söder. Jag lofvar dig att spana efter honom, så vidt som i min förmåga står.»

Ellas anlete klarnade, hon hopknäppte sina händer och utbrast: »Se — Herren sände honom.»

Men presten fortfor: »Ella, vill du anförtro mig gossen om jag finner honom? Jag skall medföra honom till mitt nya hem och sörja för honom efter bästa vetande.»

Ella suckade djupt. »Ack, herre, icke kan han lefva i det landet. Lappen trifs icke der ej vinternatten har norrsknen och der sommarnatten är sollös och mörk. Huru skulle han kunna lefva der han kanske på halfva året ej finge se snö? Han skulle dö der. Huru gick det väl med Jessiö, som sålde sin son åt den store herrn ifrån det södra landet? Gossen dog derborta. Såg du ej hur fadren vandrade omkring på kyrkogården, lik en vilsen irrande ande, under det alla andra i kyrkan firade gudstjenst. Men han vågade ej inträda i Herrans hus. Han kände att han ej var värdig dertill, han, som vållat sitt barns död. Skulle jag väl sälja mitt barn, om Gud sparat hans lif?»

Presten försäkrade att om gossen ej ville trifvas hos honom, så skulle han återsända honom, och lägenhet dertill skulle han veta att finna. Han ville bli en far för den faderlöse.

Länge tvekade Ella. Men slutligen, sedan ovädret stillat sig och presten skulle afresa, och än en gång upprepade sitt anbud, då höjde Ella sina ögon så att hon kunde se presten i anletet och sade: »Just då jag bad till Gud att beskydda mitt barn, då trädde du in i min koja. Visserligen sände han dig! Mot honom må jag icke spjerna. Genom dig skall han rädda min förstfödde. Ske såsom han det skickar! Jag förtröstar på honom och på dig, som han sändt mig till ett tröstens budskap.»

Många år hafva förgått. Åter har folket samlats kring kyrkan, för att fira påskens stora högtid. Åter skall gudstjenst hållas. Äfven gamle Jutua, silfverhårig och darrande, har infunnit

sig. På länge har ingen människofot beträdd platsen kring kyrkan. Trollen hafva der haft sitt spel, emedan på länge ingen prest vistats här.

Prestens boning är nybygd. Der är spjell i spiseln och glas i fönstren, och nya och hvita bänkar och bord. En qvinna, liten och fryntlig och rund, med små glittrande bruna ögon, sysslar ifrigt med att putsa rummet, men ingen snödrifva finnes nu derinne att bortsopa, ty prestens nya stuga är tät och drifven.

Och åter synas renars präktiga horn skymta öfver drifvan, åter höres hofvars knarrande, åter hasta människor, med runda, fryntliga anleten, fram ur alla kåtor och röras lifligt om hvarandra, för att hinna möta den nye presten. Men vid stugans dörr står qvinnan. Af fröjd förmår hon icke att röras, att komma längre. Han kommer, han kommer den nye presten. Men presten är Tuisko, är Ellas son!

Åt den närmast stående mannen kastar han renens töm, och hastar i modrens armar. Men med darrande steg nalkas den gamle Jutua, hans tårar strömma och han utbrister: »Gud står emot de högfärdige, men de ödmjuke gifver han nåd. Öfver mitt barn kastade jag vrede och hån, han har vändt det i ära och välsignelse.»

— a — g.

35. Finlands kulturutveckling efter skilsmessan från Sverige.

(Forts.)

Från Gottlund leder oss fortsättningen af vårt ämne till teckningen af trenne män, *Sjögren*, *Castrén* och *Lönnrot*, hvilkas lif och arbete ådagalägger huru det finska nationalmedvetandet sedan 1809 efterhand vunnit i styrka och huru synkretsen inom landet vidgats. Vid sina företag åtnöja sig dessa män ej med några ungdomliga försök, de förbereda sig till sina värf med det manligaste allvar och utföra dem med den mest hängifna uppoffring. Deras verksamhet har ingen annan gräns än lifvets. Medan *Sjögren* i det Europeiska Ryssland uppsöker det finska

folkets stamförvandter och Castrén fortsätter dessa forskningar bortom gränsen emot Asien, med föresatt mål att bestämma den finska folkstammens utbredning, dess ursprungliga boningsorter och dess plats inom folkens familj, genomströfvar Lönnrot på sina skidor de ödligaste delar af Finland och närmaste gränstrakter i Ryssland för att ur folkets mun hopsamla Kalevala-sångerna, hvilka han sedan sammanställer till en stor episk dikt, innehållande i åskådlig bild det finska folkets hedniska gudalära, dess ursprungliga verldsåskådning, lif, seder och karakter. Lönnrots verksamhet stannar dock icke dervid, utan han upptager i sig, kan man säga, alla riktningar, i hvilka arbetet för den finska litteraturen och det finska nationalmedvetandets höjande före honom uppenbarat sig, samt räcker handen till ledning och stöd åt hvarje finsk forskare, hvilken i någon riktning vill fullfölja hans verk. Så gäller om alla dessa män, hvad den ännu lefvande Lönnrot i ett minnestal yttrat om Sjögren: »Det finnes hjeltar äfven utanför slagfältet, hjeltar i försakelse, hjeltar i lärdom, hjeltar i ett ihärdigt arbete, hjeltar i ett okufligt, alla hinder och motgångar trotsande mod och det vore att önska för mensklighetens väl, att dessa fredens hjeltar vore lika talrika, eller fast talrikare än krigets.»

Men vi öfvergå nu till en teckning af dessa män hvar för sig, begynnande med

Anders Johan Sjögren, enda barnet till en byskomakare, och född 1794 i Sidikkala by invid Kymmene elf. Fadren hade beslutit lära sonen sitt eget yrke, men gossens tidigt röjda läslust och klara uppfattningsförmåga väckte presterskapets i församlingen uppmärksamhet, och snart beslöts att lilla Anders skulle sändas i skola. Att svårigheter härvid förestodo, det var ögonskenligt, men dessa kunde öfvervinnas och lilla Anders måste redan vid sju till åtta års ålder bereda sig på strid. Den första svårigheten gällde — svenska språket. Kännedom häraf var nämligen ett oeftergiftigt vilkor för inträdet i skolan och Sjögren kände endast sitt modersmål, finskan. Snart var dock detta hinder bekämpadt och Anders intogs nu i Lovisa skola. För att från denna småningom uppnå universitetet och lagerkransen fordrades för den utfattige gossen en hård kamp. Han gick den till möte med den oböjligaste jernflit. »Äfven på resor, under det han satt i skjutskärran eller slädan och skjutskarlen skötte tömmarue, skötte han sin bok för att medhinna dagens föresatta pensum deri.» Men med all denna flit samlades ännu icke det oundbär-

ligaste — bröd för dagen. Äfven härför måste utvägar finnas.

Så länge Sjögren var i skolan vandrade han under ferierna omkring inom socknen »såsom då för tiden brukligt var och sjöng på hvarje ställe några psalmverser, för hvilket man gaf honom frivilliga gåfvor, mest i spanmål och andra matvaror». Hunnen till gymnasium undervisade han privata lärjungar. Detta i för- ening med förmågan att kunna »försaka allt utom det nödvän- digaste», gaf honom medel till eget underhåll, ja till och med att med en mindre penningesändning då och då kunna understödja sina gamla föräldrar. Vid universitetet, der Sjögren år 1813 blifvit inskrifven, uppehöll han sig likaså medelst privatunder- visning, utan att detta väsendtligen hämmade eller uppehöll hans egna studier. Våren 1819 undergick han med högsta vitsord sin filosofie kandidat examen. Efter dessa segrar kände sig Sjögren stark till nya strider, för hvilkas utkämpande vi fyra år senare anträffa honom i Rysslands hufvudstad.

Det lifvande inflytande, som Rask under sin vistelse i Åbo 1818 utöfvat på dervarande filologer hade äfven sträckt sig till Sjögren, ehuru han ej varit i tillfälle att komma i personligt um- gänge med den lärde dansken. Men sedan denne från Åbo be- gifvit sig till S:t Petersburg och Sjögren avslutat sina studier, skref han till Rask och erbjöd sig att inom Ryssland företaga en likadan forskningsresa för de tschudiska språken, som Rask anträdt för undersökningen af de indo-germaniska. På detta bref följde ett uppmuntrande svar och nu begaf sig Sjögren till S:t Petersburg för att der inhämta nödiga förkunskaper samt söka understöd för den tilltänkta resan. Under de osäkra förhoppnin- garne om understöd lefde han nära två år i Petersburg och dess omgifningar såsom huslärare, och skref år 1821 på tyska en af- handling om finska språket och dess litteratur. Denna afhandling tillvann honom en välvillig uppmärksamhet från rikskansleren, hvilken 1823 antog honom till sin bibliotekarie.

Härmed hade Sjögren vunnit ett säkrare fotfäste i lifvet, och från denna stund vidtager också hans egentliga vetenskapliga verksamhet. Af finska statsmedel beviljades honom ett under- stöd och han företog nu sin första vetenskapliga resa genom det nordliga Ryssland ända till Archangelsk och senare genom de trakter, hvarest finska folkstammar företrädesvis uppehålla sig. Efter en frånvaro af inemot fem år, hvarunder han tillryggalagt nära 1850 mil, återkom han till Petersburg. Sjögrens forsk-

ningar under dessa resor omfattade folkets och landets så väl närvarande som förflutna ståndpunkt, statistik, historia, geografi, topografi, ethnografi, arkeologi, linguistik, klimatologi, ja till och med naturalhistoria, och utmärkte sig för den största samvetsgrannhet.

»Utom förfrågningar hos folket och anteckning af de upplysningar, han derigenom kunde erhålla, såsom alla slags traditioner, sånger, sagor, språkbobservationer m. m. förbigick han intet arkiv, det må hafva tillhört kloster, stad, kyrka eller privat man, utan undersökte allt på det sorgfälligaste och afskref alla slags urkunder, annaler och andra historiska handskrifter, som han öfverkom.» Hvad Sjögren sålunda funnit och bevarat offentliggjorde han i tid efter annan utgifna afhandlingar.

En annan del af hans forskningar kom vetenskapen till godo genom talrika kritiska undersökningar af främmande arbeten, som till Vetenskaps-akademien inlemnades och hvilka hade något samband med de folkstammar hvilkas språk han studerat *).

För dessa förtjenster blef Sjögren använd till åtskilliga befattningar och slutligen 1833 förordnad till bibliotekarie för en afdelning af akademiens bibliotek.

År 1834, en vinterdag, drabbades Sjögren af en svår olycka — synens förlust på högra ögat, föranledd dels af förkyllning dels af öfveransträngning vid arbete. Tillrådd af läkarne att söka bot af kaukasiska mineralvatten, beslöt han, att med denna resa förena en annan, vetenskaplig, för utforskande af osseternes, ett kaukasiskt folkslag, språk.

Om hösten 1835 anträdde han sin färd, uppehållande sig under ständiga språkforskningar dels i Tiflis, dels i Wladikaukas, tills han slutligen begaf sig till Krim för att studera der rådande dialekter.

Utän vapen och nästan ensam färdades han genom obefarna och osäkra vildmarker, underkastande sig de största faror och besvärligheter, ofta utan att vinna sitt ändamål, hvilket han dock aldrig förlorade ur sigte, utan alltid visste att med nya ansträngningar och försakelser slutligen uppnå. Efter tvenne års oupphörliga forskningar återvände han i slutet af år 1837 till Petersburg.

*) Om mängden af dessa kan man göra sig en föreställning, då vi såsom de närmaste föremålen för hans forskningar nämna de tshudiska, estniska, liviska, lappska, mordvinska, tscheremissiska, votjakska, permiska, syrjänska, samojediska, ossetiska, tscherkessiska och isländska språken.

Emellertid hade Sjögren under sina ifriga forskningar nästan helt och hållet bortglömt det ursprungliga ändamålet för resan — sin helsas återställande. Icke under då, om han ock i det afseendet ingenting vann, utan tvärtom förlorade. »För att jag ej må synas skryta», yttrar Sjögren sjelf om sin öfverståndna resa, »så vill jag ej omtala, huru jag, för att uppnå mitt ändamål, hade att utstå många hinder och svårigheter, hvilka endast genom en ståndaktig sjelfförsakelse och ansträngdt tålmod kunde öfvervinnas. Om allt sådant kunna blott de göra sig en föreställning, hvilka sjelfva någon längre tid vistats i Kaukasien, och der af egen erfarenhet lärt känna såväl alla lokala förhållanden, som infödingarnes allmänna likgiltighet för andliga behof och misstänksamhet mot forskningar sådana som mina. Det oakadt kunde jag resa derifrån, med den öfvertygelsen att hafva gjort allt, hvad i min förmåga stod. Då jag i början af år 1838 återkom till Petersburg var jag väl alldeles blind på det redan förut lidande ögat, och hade under den starka kölden på resan förfrusit mina leder, men i ersättning derför medförde jag rika, tillförlitliga materialier till en utförlig framställning af det ossetiska språkets grammatik efter begge dess hufvuddialekter.»

Denna grammatik utkom visserligen först efter sju år, men var ock af så framstående värde, att Franska Institutet, oakadt boken icke befann sig bland de tio till täfling inlemnade filologiska arbetena, likväl 1846 tillerkände författaren derför det Volney'ska priset. Redan dessförinnan hade Sjögren vunnit flere utmärkelser, och slutligen 1845 upphöjts till statsråd.

Kort efter hans återkomst uppstod i Vetenskaps-akademien fråga om en vetenskaplig expedition till Sibirien, i hvilken man önskade att Sjögren skulle deltaga. Till följd af sin försvagade helsa kunde han likväl ej emottaga detta anbud, hvarföre han i sitt ställe utsåg och rekommenderade Castrén, hvilken han under brevexling lemnade råd, ledning och hjälp, »icke annorlunda än en fader skulle göra det med sin son».

De sista tio åren af sin lefnad använde Sjögren hufvudsakligen till resor och studier för undersökning af de gamla Liverna och deras språk, samt till samlande och utgifvande på tyska af de finska trollrunorna. Under sitt sista vistande bland Liverna skrifer han 1852: »Med undantag af första dagarne efter min ankomst från Runö» (der han undersökt det svenska språkidiom som der förekommer) »har jag i en liten livisk bondby vid hafstrandens dagligen på det ifrigaste i två månaders tid från kl. 3

och 4 om morgonen intill sena aftonen, med undantag blott af några korta raster, varit sysselsatt med liviska språket, tillsammans med min värd, som tillika utgjort min lärare. Redan i Juli månad hade den ansträngda sysselsättningen inverkat så menligt på min helsa att jag säkerligen blifvit sjuk om ej en läkare med sin familj inflyttat i samma hus och åter förhjelpt mig till krafter.»

Längre fram heter det med afseende på det ännu oafslutade arbetet med de finska trollrunorna: »Här har jag nu ett antal nya runor afskrifna; endast en liten efterskörd af sådana återstår ännu; men gudarne må veta när jag kan komma att öfersätta och utgifva dem. Man samlar och samlar allt mer och nytt, tills döden kommer och gör slut såväl på det ena som andra.»

Så skedde ock just vid den tid då han uppnått sin länge hysta önskan att kunna återflytta till Finland och der ostörd få egna sin tid till redigerandet af sina rika samlingar. Ansträngningar och förkylningar hade lagt grunden till ett bröstlidande, hvilket under de sista åren blef allt envisare, tills han den 18 Januari 1855 stilla afsomnade i kretsen af sina närmaste anhöriga. På sjelfva sin dödsdag hade han ännu egnat en granskande blick åt en af sina vetenskapliga skrifter.

Vid hans graf yttrade akademikern Brosset om den aflidne: »Sträng emot sig sjelf, likgiltig för livets småsaker, för praktiga kläder, för läckerheter och nöjen, dolde Sjögren under en skroflig yta ett hjerta af guld. Den fattige anlidade aldrig fåfängt hans hjälp, de talrika vänner, som gerna trufdes i hans sällskap, sökte ej hos honom den tillgjorda artigheten, det utsökta, eleganta uttryckssättet, dessa yttringar af en välvilja, som icke sträcker sig längre än till ytan, utan hvad de sökte, det var enkelheten i en god och oförställd karakter, grundligheten i hans insigter och vetande, känslans och öfvertygelsens öppna uttalande. Vi, hans embetsbröder, som voro i tillfälle att närmast kunna uppskatta hans ofantliga arbetsamhet, hans vidsträckta kunskaper, vi funno i honom alltid en pålitlig vän, ett ädelt hjerta, en kamrat, som ännu mindre kunde på bivägar motstå andras, än söka framgång för egna intressen, af hvilka han var fullkomligt glömsk.

Under hans senaste år var det tvenne saker, som företrädesvis lågo honom om hjertat, det var kärleken för böckerna och omsorgen om sina barns uppfostran.» (Forts.)

W. L.

36. Hemmeligheden.

»Hon såg, som den der söker, ser,
hvem vet på hvad hon tänkte.

På kinden brann en högre färg
än aftonrodnan skänkte.»

På bænken ved havens udkant sad en ung pige, hun lyttede til skridt, der tabte sig på vejen henimod huset, lyttede med bankende hjerte og rödmende kinder.

På det sted som kaldtes hendes hjem led hun af ethvert slags tryk og havde ikke kendt lyden af et venligt ord. Da var hun blevet syg, og han, lægen, så med sit klare blik den unge piges sorger, han havde vundet hendes fortrolighed, var blevet en sjælelæge for hende, var blevet hendes eneste ven. Den ældre, stille, alvorlige mand ejede en skat af milde ord og kærligt interesse, der havde strömmet som en varm luftning over hende.

Nu skulde han rejse langt bort til et fremmed sted og bo og bygge der, og ved tanken derom fölte hun, at hun elskede ham; han havde været hendes alt, det havde hun för fölt med glæde, nu vilde savnet lære hende at föle det med smerte.

Hun kunde ikke möde ham blandt de mange, derfor havde hun sneget sig ned i haven og det varede ikke længe så stod han hos hende. »Snart rejser jeg, mit stakkels börn, De bliver ene, men de må og kan ikke blive i hjemmet.»

»Jeg får aldrig lov at tage bort, man behöver mig her,» svarede hun.

»Der er en udvej, hör mig roligt. Fölg mig, vær en lille lysalf i mit hjem, försöd mig min ensomhed.»

Der kom et lysglimt i hendes ansigt, men hun sagde: »En plads hos dem tog jeg gerne, men jeg får ikke tilladelse dertil.»

»En plads,» gentog han med dette underlige smil, som hun kendte så godt, og hvori kun munden, aldrig öjnene toge del. »Det kunde jeg ikke byde Dem, uagtet jeg er dobbelt så gammel som De. Nej, kom til mig med en hustrus navn og jeg vil være Dem en kærlig fader.»

Hun blev bleg og stammede: »Hvor De er god, men det er umuligt.» Han gentog ordet »god», med en underlig betoning, »betænk Dem, for himlens skyld, skyd ikke min bön bort,» og han gik.

Da græd hun længe og hun tænkte, at han vel vidste, at han aldrig kunde elske, aldrig glemme sin ungdomskærlighed, som han havde fortalt hende om; thi ellers vilde han ikke have givet hende en hustrus navn. Men som hans hustru kunde hun ikke skjule, at hun elskede ham, ikke holde den følelse tilbage, som han ikke kendte eller begærede. Hans tjenerinde vilde hun glad have været; hans hustru, nej, så vilde hendes hemmelighed være for tung.

En uge var gået; hun sad atter på bænken. Ak! hun havde lidt mer end nogensinde för, hun kunde ikke mere bære det.

Han kom for at tage afsked og satte sig hos hende. Hans blik spurgte, uagtet han intet ord sagde. Hun sank grædende på knæ foran ham. »Tag mig med, jeg kan ikke undvære Dem, slip mig ikke, vær en fader for mig. Med Guds hjælp vil jeg være Dem en datter.»

»Hver fryd i mit sind
som hver tåre på min kind
haver du jo alene udi vold.»

Hvor var den fremmede læge ikke god og mild, hvor var hans unge hustru dog smuk, men hun var stille og bleg og sluttede sig ikke til nogen.

Der var hyggeligt i hans hjem, som bar spor af en kvindes ordnende hånd og hans önsker bleve gættede inden de vare udtalte. Dog var der er en mörk sky over hans pande, som blev tungere dag for dag. Hun kunde ikke spørge ham, hun havde ingen ret dertil. Kom svundne dages minder? Hun kunde intet lette for ham, ikke mildne hans sorg eller dele hans indre liv, og dog vilde hun have givet sit hjerteblod for at se et smil fra gamle dage.

En aften silde sad han i sit værelse og læste; hun åbnede sagte dören og så ind, han hörte det og kaldte på hende. »Jeg vilde blot se hvordan De havde det,» sagde hun frygtsomt. Når De vare ene sagde hun altid »De» til ham og så ikke det smertelige udtryk som derved fløj over hans ansigt.

»Kom,» sagde han, »jeg vil tale med dig, selv om dette ord vil skille os ad.

Stakkels barn! Jeg har ikke handlet ret imod dig, og jeg bör ikke stå i vejen, om du engang föler kærlighed. Jeg vil sige dig alt og så give dig din frihed. Jeg lærte dig at kende og mit tomme liv blev rigt; jeg önskede, jeg var ung for at

vinde dit hjerte. Da så jeg, att du måtte bort, om du ikke skulde gå tilgrunde; jeg tænkte jeg kunde være en fader for dig. Himlen er mit vidne, at det ikke blot var egenkærlighed, da jeg böd dig mit hjem, uagtet der var mere deraf, end jeg först troede. Jeg har set at du ikke er lykkelig, det må du blive selv om det skal koste mig alt. Nu ved du min sørgelige hemmelighed, jeg lovede dig en faders kærlighed og jeg kunde ikke holde mit ord.»

Hun var sunken ned for ham medens han talte, nu hævede hun sit hoved og så på ham med et blik, han aldrig för havde set. »Også jeg havde en hemmelighed; det var, at jeg havde elsket dig længe; derfor græd jeg da du bejlede *således* til mig; derfor har jeg lidt og stridt; thi jeg måtte jo holde min kærlighed tilbage. Jeg bad Gud om hjælp til at vare dig en datter, men det var mig umuligt; thi jeg elsker dig med al den varme, som en hustru kan föle.»

De stode i måneskinnet i det åbne vindue; »det er vor bryllupsdag,» sagde han, »nu er du min hustru, thi du elsker mig og föler, at jeg elsker dig, således som jeg aldrig för har drömt, jeg kunde elske.»

Förf. til Gudmund Andersens historie.

37. Vitalis.

Då förslaget väcktes om resande af skaldens minnesvärd.

Ett monument man vill på grafven höja,
 Det skall en aktningsgård åt skalden blifva.
 O, stenar så för bröd vi ofta gifva
 Och se först klart se'n anden fällt sin slöja.

Men hvarför, hvarför då så länge dröja?
 En hjertlig blick ju kunnat honom lifva
 Och gläda, mer än stenens kalla skifva,
 Som skall hans namn med gyllne inskrift röja.

Han gick så ensam. Nu hörs bifall klinga,
 Men skörd, med tårar sådd, först sent blir mogen
 Och sanning födes ofta här med smärta.

Du himlens sändebud! din lott var ringa,
 Men på din graf man säger: han var trogen
 Och sköna rosor spirat ur hans hjerta.

T. K.

38. Sonnet.

Når Dagen lakker hen ad Solbjerglide,
 og når de sorte Uvejrskyer true,
 da lukke sig de Blomster små på Tue
 for Regn og Kulde og for Storme stride.

Men når Guds Sol står frem på Himlens Bue,
 og når de tykke Skyer gå tilside,
 da åbne sig igjen de Lillier hvide
 og drikke Liv og Kraft af Solens Lue. —

Dit Hjerte er en Blomst, der tager Skade,
 når Dödens Kulde og når Taager klamme
 ej holdes ude af de fine Blade.

Så luk det i, når Mørkets Magter gramme
 i kvalme Dunster sig tilkjende lade,
 men fold det ud for Livets Sollysflamme!

Mads Hansen.

39. Några ord om Berlins kvinnor och deras verksamhet.

I.

Hvad man i Tyskland kallar »den sociala frågan», deri inbegripande frågan om så väl arbetsklassens som den bildade kvinnans höjande i sedligt, intellektuellt och ekonomiskt hänseende, är i Berlin omfattad med ett ständigt stigande intresse. Tänkaren utvecklar och formar idéen, skriftställaren och talaren ge henne ordets vingar, de praktiska handlingsmänniskorna arbeta på att gifva henne fast fot och förvandla henne till lefvande verklighet. Så t. ex. finnes det en hel kedja föreningar af berlinska kvinnor och män, hvilka på skiljaktiga vägar och med olika medel alla söka ett och samma mål: lindrandet af lekamlig och andelig nöd, eller, för att beteckna deras sträfvande med de ord de sjelfva valt till lösen för detsamma: »*En den sanna människan värdig tillvaro för alla.*»

En dylik förening har i alla stadsdelar upprättat matinrättningar, s. k. »*Volksküchen*», der varm soppa med kött och rotsaker tillhandahålles frysande och hungrande fattiga till inköpspris (en Silberroschen och några Pfennige).

Så kallade »*Volkskindergärten*», motsvarande våra barnkrubbor, locka de arma små från usla och osunda hem eller ett ännu förderfligare gatulif in i sin rena och bevarande luftkrets.

»*Der Verein für Volkserziehung*» upprättar småbarnskolor, utbildar dugliga tjenarinnor och barnsköterskor, samt verkar med ord och handling för en naturligare och förnuftigare huslig uppfostran.

»*Der Frauenverein*» bispringer fattiga barnsängshustrur ungefär på samma sätt som den af professor Cederschiöld i Stockholm för samma ändamål bildade understödsförening.

»*Der Verein zur Beförderung des Erwerbsfähigkeit des weiblichen Geschlechts*», bekant för våra läsare genom *St—s* förträffliga uppsats: *Den arbetssökande kvinnan i det moderna samhället*, 9:de årg. sid. 65, har nyligen genom en *Frauen-Industrie-Ausstellung* åstadkommit den första ordnade öfversigt af områdena för den tyska kvinnans arbetsskicklighet, samt af den viktiga del af landets industri, som representeras af den kvinliga arbetaren. Samma

förening har ock (se den ofvannämnda uppsatsen) upprättat en ständig, för alla tillgänglig, försäljningslokal eller så kallad »Bazar» der den flitiga arbeterskan erhåller sin mödas lön, oafkortad af arbetsgifvarens och mellanhändernas egennyttas.

Das Clementsche Institut bibringar qvinnor den för handelsyrket nödvändiga undervisning, och har redan utbildat flera lärjungar till skickliga bokförfare och kassaförvaltare.

Scholz', Troschels m. fl. andra skolor meddela systematisk undervisning i teckning åt qvinliga lärjungar, och Akademien i Berlin har nyligen beviljat dem som genomgått dessa ritinstitut samma rätt till ritlärareplatser vid statens skolor, som manliga sökande.

Alla dessa anstalter hafva under längre eller kortare tid varit i verksamhet och i allmänhet gifvit goda resultat. Helt nya äro deremot de tvänne inrättningar, hvilka ännu återstå oss att nämna och hvilka vi skola egna en något närmare uppmärksamhet.

»Huru det i allmänhet står till med våra qvinnors uppfostran och bildning, är väl bekant för både varande och blifvande äkta män», säger den förf. af hvilken vi lånat följande uppgifter. »Under det i Amerika den medicinska doktorsgraden eröfras af qvinnor och nästan hela folkundervisningen blifvit anförtrodd åt qvinliga lärare, och medan man i England åberopar qvinliga skriftställare såsom de första auktoriteter i frågor rörande sjuk- och fattigvård, fängelse- och undervisningsväsende m. m., galler i Tyskland öfver hufvud taget ännu i dag den gamle pedagogens påstående, att det knappt finnes någonting mera samvetslöst och ändamålsvidrigt än tyskarnes sätt att uppfostra och bilda sina döttrar.»

Inseende den bedröfliga sanningen af detta påstående har man vidtagit åtskilliga tidsenliga och kloka åtgärder, bland hvilka upprättandet af ett *Lyceum för qvinnor* — det första i Tyskland — intager främsta rummet. »Det kan icke», fortfar förf:n, »undgå den uppmärksamme betraktaren, att våra qvinnor, påverkade af det nyväckta lif som börjat röra sig inom politikens, industriens, konstens och den vetenskapliga forskningens alla områden, begynt allvarligt tänka på att bryta sig ut ur sin overksamhetsdvala, att åtminstone en del af dem röjer ett allvarligt begär att tillgodogöra sig de vetandets och bildningens förmåner, som den nya tiden i så rikt mått erbjuder den tänkande människan. Vid alla populära föreläsningar — och sådana öfverflöda i Ber-

lin under vintersaisonen — ser man en mängd damer regel-
messigt infinna sig för att fylla bristerna af deras skolbildning.
Huru ytlig och bristfull denna bildning är, vet hvar och en;
men lika påtagligt är att de populära föredragen erbjuda endast
en brokig rad af kunskapsfragmenter, samt att de hafva till ända-
mål snarare att väcka kunskapsbegäret, än att tillfredsställa det
genom meddelande af någon positiv insigt. Den ihärdighet, hvar-
med äfven dessa kunskapstillfällen begagnades af våra bildnings-
sökande qvinnor, häntydde på behofvet af en läroanstalt, der qvinnan
på ett metodiskt sätt kunde inhämta ett högre vetande; och en
sådan läroanstalt är det ock, som genom *Victoria Lyceum* kommit
till stånd.

En af de första dagarne af detta år kungjorde *Victoria Ly-*
ceum sitt program och redan den 13 Januari öppnade det sina
lärosalar. Anstalten, upprättad af miss Ascher, de furstliga
barnens uppfostrarinna, och ställd under kronprinsessans af
Preussen beskydd, ledes och öfvervakas af en komité, bland
hvilken medlemmar man finner flere af Berlins utmärktaste män,
såsom professorerna Gneist, v. Holzendorff, Lazarus m. fl.

Lyceet erbjuder fortgående kurser medelst fria föredrag i
naturvetenskap, verlds- och konsthistoria samt de större länder-
nas litteraturhistoria, den senare alltid föredragen på det språk,
hvars litteratur afhandlas. Hvarje ämne föreläses en gång i
veckan; valet af läroämnen är fullkomligt fritt; tiden för under-
visning afsedd att icke göra intrång hvarken på de husliga plig-
ternas eller sällskapslifvets fordringar. Inrättningen har genom
dessa kloka anordningar tillvunnit sig allas förtroende, och det
skall snart, menar vår sagesman, utgöra en stolthet för Berlins
unga damer att räkna sig bland dess medlemmar.

Ungefär samtidigt med *Victoria Lyceum* uppstod en inrätt-
ning af helt annan art. En dag i början af Januari detta år
öfverraskades nämligen de förbigående af att öfver porten till
ett stort, dystert hus i *Neue Wilhelmsstrasse*, förr begagnadt till
artilleri-verkstad, finna uppsatt följande inskrift: *Asyl für obdach-*
lose Mädchen und Frauen (hem för husvilla qvinnor).

Der man förr tillverkat medel att så grundligt som möjligt
förgöra sina medmenniskor, der har alltså nu den fredliga, för-
barmande människokärleken uppslagit sina bopålar.

Öfver allt der en stor mängd menniskor befinnes samman-
förd inom ett litet begränsadt område, gör sig bostadsnöden på
ett tryckande sätt känd, växande i kapp med de stora städernas

folkmängd. I Berlin nödgas en mängd människor tillbringa nätterna i fria luften, så vida de ej vilja taga sin tillflykt till fördolda, illa kända ställen eller begära inträde i de offentliga barackerna, hvilka senare vanligen äro öfverfyllda af gäster, gamla och unga, sjuka och friska, skyldiga och oskyldiga.

Med behjertande af det isynnerhet för qvinnan så ytterst motbjudande och förnedrande i dessa förhållanden, bildade sig en förening af män och qvinnor, hvilken, inom kort, genom egna och andras frivilliga tillskott samlat tillräckliga medel för att kunna öppna det ofvannämnda asyltet. Den vackra inrättningen är i ordets hela bemärkelse en tillflyktsort. Den bjuder de hjälplösa herberge utan att efterfråga deras namn och stånd eller öfver dem utöfva något slags kontroll. Den mottager de hungrande med en styrkande soppa och affärdar sina gäster med en värmande dryck samt ett bröd till vägkost. Då den hemlösa stannar vid asyltet, sjelfmant sökande dess skydd eller ock ditvisad af en polistjensteman, drager hon i klocksträngen, utbyter sina smutsiga skodon mot ett par snygga tofflor och införes derpå i den stora samfälda sofsalen. Der är varmt och ljust och nykomlingen kan här förtära den erhållna soppan. Vill hon företaga någon förbättring med sin dåliga klädedrägt, erhåller hon sydon och tråd för intet. En jernsäng med svigtande botten af ståltråd, hvaröfver ett rent lakan och en grof filt äro utbredda, bjuder slutligen den arma till hvila.

Den största salen kan inrymma 56 gäster; den mindre, med 16 sängar, alla försedda med mjuka madrasser, är afsedd för mödrar med sina barn. Ett tredje, ännu mindre rum emottager sjuka. Det samfälda klädningsrummet är försedt med förtennade bleckkärl, handdukar, kammar, borstar och andra nödvändighetssaker. Kl. 8 om morgnarne gifves med ringklockan tecken till asyltets utrymmande.

Första aftonen inrättningen öppnades infann sig en ung, fattig men sedesam tjenstflicka, hvilken genom sin husmoders död plötsligt blifvit utan hem och kanske varit förlorad om hon ej i asyltet funnit en skyddande tillflykt. Sedan inrättningen blifvit känd, ditströmma hvarje afton hemlösa af alla stånd och åldrar, deribland ej sällan utländskor — ofta mödrar med små barn. Tjenstflickor utan plats infinna sig i mängd, och det har lyckats inrättningens föreståndare — husfadren såsom han kallas — att skaffa flera af dem goda tjänster. Den välgörande allmänheten förser asyltet med penningar, ved, matvaror m. m. och det i så

rikligt mått, att planen till ett dylikt asyl för män redan blifvit utkastad.

Härmed afsluta vi vår lilla öfversigt för denna gång för att framdeles fullfölja den på andra områden.

L—d.

40. Sjelfhjelp.

Om konsumtions-föreningar, af *Abr. Rundbäck*. Sthlm 1869.

Den nyare tidens associationsväsende, af *C. E. Ljungberg*. Sthlm 1869.

Om föreningsväsendet bland de svenska arbetarne år 1868, årsberättelse af Sällskapet för arbetareföreningars befrämjande.

Den fosterländska föreningen i Stockholm, dess motivering och program, m. m.

Prinsessan Lovisas barnafond.

Nya uppslag inom Sparbanksväsendet.

”Ett nationallyte och dess motvigt.”

Hvar och en, som med någon uppmärksamhet betraktar den ekonomiska ställningen i vårt land, skall utan tvifvel upptäcka tvänne företeelser, af hvilka den ena är egnad att väcka det största bekymmer, den andra deremot att lugna oron och ingifva glada förhoppningar. De båda sista missväxtåren hafva nämligen för hvar och en, som vill se, ådagalagt att vårt land står på branten af ekonomiskt förfall, att det ej kunnat ens torftigt lifnära sina barn, och att hos flertalet bland såväl höga som låga saknats en nog sjelfförsakande och stark vilja för att bringa de offer af omtanke och sparsamhet, som dertill fordrats. Vi hafva, oaktadt välgörenhetens alla ansträngningar, nödgats se många bland våra landsmän försjunka i elände eller öfvergifva det utarmade, af fattigskatt tyngda landet; och Sveriges folkmängd har på så sätt under sista året minskats med öfver 22,000 personer. Det borde också vara för alla klart, att detta sorgliga förhållande är följen, ej blott af tvänne hvarandra följande missväxtår, samt af en tryckt penningställning, utan framför allt af ett tanklöst förlösande af föregående års öfverflödande inkomster, hvilka, om de af enskilda inom alla samhällsklasser blifvit med mera omtanke för framtiden förvaltade, skulle gifvit

tillräckligt öfverskott för att hafva skyddat oss för arbetslöshet och hungersnöd under nyssförflutna hårda tid. Att man nu allmänt börjat inse, att ett fortskridande på den inslagna banan skulle leda till allt djupare förderf, synes bland annat af de många förslag till förändrad fattigvårds-lagstiftning, som blifvit under sista riksdagen framställda, och det nit hvarmed frågan blifvit omfattad; likaså af de många folkskrifter, hvilka söka gifva åt de arbetande klasserna anvisningar och råd, huru de skola kunna inrätta sin hushållning så att de, sedan naturens rättmätiga behof blifvit tillfredsställda, ega något öfverskott af sin arbetsförtjenst kvar till bildandet af en sparkassa, stark nog att vid tillfälliga olyckor eller stundande ålderdom rädda dem från nöd och beroende. Denna lifliga verksamhet för att väcka nationens omtanke och leda hennes ansträngningar till vinnande af ekonomiskt oberoende är den andra, den hoppgifvande före-teelse, vi här ofvan antydt.

Redan förut har i denna tidskrift *) blifvit ställd en uppmaning till Sveriges qvinnor att söka sprida kännedomen om sam-verksamhets-föreningar, genom hvilka den fattige arbetaren kan dels sättas i tillfälle att inköpa sina lifsförnödenheter till billigt pris och likväl på samma gång bilda sig ett kapital genom den erhållna handelsvinsten, dels genom samverkan vid råämnenas inköp erhålla billigare pris å desamma och derigenom större vinst på sina deraf förfärdigade varor, m. fl. grenar af mensklig verksamhet der föreningar äro kallade att gagnande ingripa. I samma artikel finnes äfven anvisning på åtskilliga skrifter, ut-gifna för att i detta fall tjena allmänheten till ledning. Sedan dess har dock i vårt land än en dylik skrift sett dagen: *Om konsumtions-föreningar*, af *Abr. Rundbäck*. Den lilla boken utmärker sig genom klarhet, reda och en lättfattlig framställning, och det vore utan tvifvel en lycka, om den kunde vinna en rätt talrik läsekrets. Vi frukta dock att Herr Rundbäcks bok kommer att motverka sin egen spridning genom samma fel, som vidlåder hela vår folkklitteratur: användandet af en mängd osvenska ord, hvilka utan att stöta halka förbi den bildade läsarens öra, men hvilka för den icke språkkunnige äro förargelse-klippor, mot hvilka han törnar, och hvilka bräcka tankeföljdens kedja och skada den riktiga uppfattningen af det framställda ämnet. Endast den, som gjort sig förtrogen med allmogens lif, kan rätt

*) Årg. 10, sid. 217.

fatta denna brist i vår folklitteratur. Endast den, som hört bonden eller hans son läsa högt för de sina under vinterns långa aftnar och hört dem haka upp sig på och jämmerligen rådbråka de ofta återkommande främmande orden; — endast den kan rätt inse, hvilken menlig inverkan denna främmande inblandning utöfvar på vårt språk och på allmogens läslust. Vi önska därför att Herr Rundbäcks nyttiga skrift snart måtte utkomma i en ny upplaga, hvori de främmande orden blifvit utrensade. På de flesta ställen låter det sig lätt göra. T. ex. sid. 36 »*fixera*», hvarför ej *fastställa*? — sid. 40 »*garanterar*», hvarför ej *tillförsäkra*? — sid. 51 »*motiverna*», hvarför ej *skälen*? — sid. 52 »*dekadans*», hvarför ej *förfall*? — sid. 53 »*filantropisk*», hvarför ej *menniskovänlig*? — sid. 54 »*resurser*», hvarför ej *tillgångar*? — sid. 56 »*reveny*», hvarför ej *inkomst*? — sid. 58 »*trafikerade gator*»; sid. 60 »*requisitioner, arrangementer, dimensioner*» o. s. v., o. s. v. Kanske torde i ett arbete sådant som det ifrågavarande svårligen kunna undvikas vissa tekniska uttryck, sådana som *solidarisk, association, konjunktur, minut- och parti-handel, reservfond* m. m. Men lyckligt skulle det vara, om man så vidt möjligt begagnade sig af motsvarande svenska benämningar. Ett verksamt medel för detta ändamål vore, om större tidningar och litterära tidskrifter ville vid anmälandet af folkskrifter äfven fästa uppmärksamheten vid dylika skadliga kränkningar af modersmålet. För oss skulle det vara särdeles kärt, om vi genom dessa rader kunde i ringaste mån bidraga, först till den välgörande skriftens spridning, sedan till en ny och förbättrad upplaga af densamma.

Bland skrifter i samma ämne fästa vi uppmärksamheten på en värdefull framställning af *den nyare tidens associationsväsende* af C. E. Ljungberg, med ett bihang om *qvinnans sociala ställning och hennes deltagande i samverksamhetsrörelsen*, äfvensom den sista årsberättelsen af *Sällskapet för arbetarföreningars befrämjande*.

En annan yttring af den pågående väckelsen till sjelfhjelp bland vårt folk är den i Stockholm nyligen bildade *Fosterländska Föreningen*, af hvars ypperliga motivering vi här meddela ett utdrag:

”Sök hjelpa dig sjelf, och Gud skall hjelpa dig!”

Det nedslående förhållande att bland de arbetande och obemedlade klasserna fattigdom och nöd år efter år tilltaga, och att samtidigt dermed de moraliska banden alltmera försvagas, har länge utgjort föremål för allvarliga bekymmer. De stora oppoffringar, som i olika former

göras till de nödlidandes bispringande, förmå endast för tillfället tysta klagoropen. — — — — —

För den, som med deltagande öfverskådar dessa förhållanden, framställer sig den frågan, om det ej skulle vara försöket värdt, att, vid sidan om de stora ansträngningar och uppoffringar, som göras för de redan i nöd komna, *äfvén några förenade, jemförelsevis mindre bemödanden användes, för att söka hämma tidströmmens allt väldigare härjningar och hindra den att för framtiden till allmosesökandes antal neddraga lika stor del af befolkningen som under senare åren.*

Egentliga botemedlet är icke annorstädes att söka än hos hvarje individ personligen, i framkallandet af sjelfverksamhet för förbättrande och betryggande af egen lefnadsställning. Utan att hvar och en sträfvar att hjälpa sig sjelf, blir visserligen all annan hjälp otillräcklig. — — — — —

Det är ett känt och erkänt förhållande, att det Svenska mindre än andra folk uppfattat angelägenheten att tillvarataga sin tid och sina tillgångar, — hvilket förnämligast torde bero af Svenskens obekantskap om sättet och utvägarna att göra dem fruktbarande. — Om t. ex. det varit mera allmänt bekant, att en insats i Lifränte-anstalt af 25 R:dr för ett barn under första lefnadsåret eller en successiv insättning intill 20:de året af tillsammans 100 R:dr beredde den, för hvilken sådana insatser gjordes, efter 55:te lefnadsåret, för hela återstående lifstiden, en lifränta eller årlig inkomst af 90 till 100 R:dr, vore väl antagligt, att mången mindre bemedlad skulle begagna ett sådant tillfälle att, genom fortsatta små besparingar, bereda sig och de sina trygghet mot nöd i framtiden samt till och med ekonomiskt lugn och oberoende på ålderdomen. Upplysning om hvad ett allvarligt bemödande i denna riktning förmår uträtta, måste spridas till alla klasser och hos det uppväxande släktet implantas. Den sanning måste göras till lefvande insigt, att hvarje person med frisk kropp och själ eger förmåga att sjelf betrygga sin framtid, blott den egna kraften rätt användes och varsamhet iakttages, så att inkomster och tillgångar ej förspillas, — utgifter, som ej äro oundgängliga, undvikas, samt bruk och vanor, som till sådana föranleda, afläggas. — Utan insigt och öfvertygelse härom samt klar uppfattning, huru, äfvén med små inkomster, målet af framtida sjelfbestånd kan förvärfvas, lära ansträngningar och försakelser i sådant afseende icke kunna förväntas. Bemödande för ett mål, som man icke tror sig kunna upphinna, vore oförnuftigt; och derföre må mindre klandras än beklagas, att de obemedlade, som ansett sig sakna utväg att kunna trygga eller förbättra sin framtida ställning, tagit dagen sådan den kommit, förtärt daglönen och för den kommande litat på främmande bistånd. — — — — —

Tidsförhållandena äro allvarliga. De medgifva ej sorglös verksamhet, utan mana en hvar till handling, till kamp mot sekelgamla vanor, som med tidens kraf ej låta förena sig. — — — — —
För ett sådant ändamål måste roten till det onda uppsökas, så

djupt den än ligger. Början måste ske inom familjen och hushållet, eller omedelbart med individen, så tidigt som möjligt. Hos honom måste inpreglas öfvertygelse om otillräckligheten och opålitligheten af all främmande hjälp, äfvensom derom att välgång och oberoende kunna vinnas allenast genom egna ansträngningar. Hans bättre anlag måste framkallas; — insigt om och förtroende till möjligheten att vinna en förbättrad eller åtminstone en för ålderdomen tryggad lefnadsställning bibringas; — den egna kraften lifvas till gagnande sjelfverksamhet samt de gryende bemödandena stärkas och uppmuntras. Dertill fordras allmännare samverkan af medlemmar inom alla samhällsklasser. — Och för hämmande af ett sådant nationellt ondt som eländets tillväxt, torde människovännen icke neka ett välvilligt biträde. Detta skulle bestå mera i moraliskt understöd, än i ekonomisk uppoffring. *En fristående Förening för sådant ändamål, bildad af upplyste och lyckligare lottade samhällsmedlemmar, skulle, på sidan om Lifränte-anstalterna, kunna utöfva en särdeles inflytelse-rik inverkan genom föredömen, upplysningar samt deltagande råd och uppmuntringar.*

Många försök att lifva till besparingar blifva visserligen till en början fruktlösa: ett stort mål vinnes ej på en gång; men om allenast inom hvarje af de idel små kretsar, af hvilka samhället utgöres, en eller annan individ årligen förmås att börja afsätta något för framtida behof samt föräldrar eller faddrar göra någon liten insats för det späda barnet, eller husbönder för trogna tjenare, så skola tusendetal årligen räddas från äfventyret att i framtiden komma att räknas till proletärerernas antal.

Fördelaktigare sätt att få mindre besparingar säkert förvarade och förkofrade gifves visserligen icke, än det tillfälle, väl ordnade Lifränte-anstalter erbjuda. — — — — — Den omständighet att medlen i dylika anstalter icke såsom i Sparbank få af insättnarne när som helst uttagas, innefattar, då fråga är om trygghet mot framtida nöd, en väsendtlig fördel. Men för att förmå den obemedlade att frånträda fri dispositionsrätt öfver sina besparingar, måste andra fördelar erjudas. Dertill skulle vara af stor vikt och måste utgöra ett bland Föreningens hufvudsakliga sträfvanden att åt insättnarne bereda vissa lättnader och förmåner, såsom i första rummet befrielse från det förvaltningsbidrag af 4 proc. på insättningsbeloppet, hvilket Ränteförsäkrings-Anstalten ännu några år icke kan undvara.

Det lider icke tvifvel, att den sanning snart skall göra sig gällande, att ett kapital ej kan på mera fruktbärande sätt disponeras, än om dess afkastning för alla tider anslås till uppmuntran för obemedlade att tillvarata tid och tillgångar för eget och desinas framtida väl. Med afkastningen t. ex. af ett kapital, som skulle lemna en måttlig pension af 100 till 200 R.dr, kunde, på den väg här afses, hundrade individer, år efter år, genom tillskott uppmuntras att i Lifränte-anstalt för framtiden insätta besparingar.

Genom att sålunda, å ena sidan, sprida upplysning om möjligheten för hvar och en att verka för sitt och de sinas framtida oberoende, samt om utvägarne att få små tillgångar och besparingar säkert förvarade och förkofrade, samt, å den andra, understödja och uppmuntra bemödanden till sparsamhet, skulle, utan nämnvärdt betungande för Föreningens medlemmar, ett stort, samhällsviktigt ändamål befordras.

— — — — —

Lifvade af den öfvertygelse att i denna riktning väsendtligt gagn skulle kunna uträttas till undanrödjande af det betryck, som hotar den obemedlade befolkningens framtid och som hos den företager lefnadsmod och trefnad, samt jemväl störande inverkar på hela samhällslifvet, hafva aktade män från olika delar af landet utfärdat inbjudning till den större, för andras väl deltagande allmänheten att för ofvan antydda ändamål bilda en *Fosterländsk Förening till uppmuntran af sjelfverksamhet för framtida oberoende*, samt att, hvar och en i sin mån, verka för det goda ändamålet.

Detta kraftiga upprop, utgånet från en inflytelserik och för allmänt väl nitälskande man (General-direktören för fångvården, Hr G. Fr. Almqvist), omfattades med lifligt intresse och inom kort var en förening bildad och en grundpenning af flere tusen rdr samlad. Allt detta utgör dock blott den första kärnan till den nya institutionen, hvars framgång beror just på samlandet af de många små krafterna till *en* stor. — Ett talrikt antal medlemmar, hvar och en bidragande med en liten årsafgift, samt en grundfond, ständigt växande genom gåfvor af de mera bemedlade, äro således hufvudvilkor för föreningens blifvande verksamhet. Att dessa vilkor inom kort måtte uppfyllas och att dylika i sanning fosterländska föreningar småningom måtte komma till stånd äfven i de olika landsorterna, är vår innerliga förhoppning, och skall det vara oss en glädje att göra tidskriften till organ för alla de meddelanden i detta syfte, som kunna befrämja den goda saken.

I samband med den Fosterländska Föreningen har nyligen, under benämningen *Prinsessan Lovisas Barnafond*, uppstått en särskild stiftelse, i ändamål att årligen på prinsessans förmälningsdag göra mindre lifränte-insättningar för barn till ärbara fattiga föräldrar (hvilka sjelfva för samma ändamål afsatt en lika stor summa?). Den vackra tanken att sålunda låta den unga furstedotterns minne framgent verka bland hennes fädernefolk, lik en osynlig men kraftig välsignelse, kunde ej undgå att väcka ett lifligt deltagande, och hade säkert burit ännu rikare frukter om den blifvit tidigare väckt, innan, såsom nu var

händelsen, de allra flesta redan under en annan, för mången mindre tilltalande form, uttryckt sitt deltagande för vår unga prinsessa. Fonden uppgår f. n. till 3,000 rdr och mottager fortfarande bidrag genom stiftaren Hr G. Fr. Almqvist.

Mången föreställer sig att lifränte-anstalterna, då de blifva rätt kända och anlitade, skulle motverka sparbankerna eller göra dem öfverflödiga. Det är dock ett misstag, såsom man bland annat finner på ett upplysande och praktiskt sätt bevisadt i en liten skrift i detta ämne. De äro våra äldsta inrättningar för väckande af sjelfhjelp, och hafva redan uträttat ofantligt mycket godt, om det ock ej kan nekas att de, hos åtskilliga till följd af föråldrade åsichter hos ledarne, hafva långt mindre vackra resultat att uppvisa än sparbankerna i Norge och Danmark. Äfven på detta sjelfhjelpens arbetsfält har dock under de sista åren visat sig spår till nytt lif, företrädesvis i syfte att göra bankerna allt oftare och lättare tillgängliga — så till sägandes lägga dem i arbetarens väg och på samma gång låta dem ingripa i sjelfva den folkuppfostande verksamheten. Så har t. ex. Stockholms stads sparbank (hittills en bland de minst verksamma) beslutit att med hvarje större folkskola förena en liten sparbanksrörelse under lärarinnans ledning och ansvar — en idé, som redan för ett par år sedan genomförts af en bland »de frivilliga skolornas» lärarinnor och ledt till goda resultat. Ännu ett annat förslag till utvidgande och stärkande af sparbanksväsendet förekom nyligen i en tidningsartikel med öfverskrift: *Ett nationallyte och dess motvigt*, med hvilken vi här avsluta vår lilla uppsats.

Den svenska folkkarakteren har sina både goda och dåliga sidor. Till de senare hör onekligen *njutningslystnaden*: begäret att offra allt för stundens nöje, utan tanke på framtidens kraf; till de förra åter medvetandet af den egna svagheten samt villigheten att begagna hvarje erbjudet medel till skydd deremot. Att lytet, genom en förbättrad folkuppfostning, småningom kan, om icke utplånas, dock förminsкас, hoppas vi; men i afvaktan härpå, är det en pligt att gifva det nödig motvigt genom uppmuntran af den instinkt, som drifver folket att söka skydd emot sig sjelft.

I denna riktning verka sparbanker, folkbanker, förbrukningsföreningar m. m.; och man skall alltid finna, att ju flera sådana tillfällen till omtanke och sparsamhet erbjudas, desto flitigare begagnas de. I samma syfte verkar äfven den förträffliga anordning, som nyligen blifvit vidtagen för att bereda svenska sjömän på utrikes ort tillfälle att, genom resp. konsulter, till hemmet öfversända sina besparingar. Underrättelsen härom samt uppgiften om de betydliga summor, som ingått redan under de få månader som för-

flutit sedan denna åtgärd vidtogs, måste på det lifligaste glädja hvarje fosterlandsvän. Man frågar sig blott: *skulle ej en liknande åtgärd kunna vidtagas, till förmån för sjömän och fiskare här hemma*, hvilka ofta på krogarne i sjöstäder och fisklägen bortslösa stora summor, under det hustrur och barn svälta i hemmet?

Utän att tilltro oss förmågan att utfinna bästa sättet för utförandet af en dylik plan, tillåta vi oss dock att hemställa, *om ej befälhafvare på större fartyg kunde göra sig till ombud för en eller annan sparbank och till densamma månatligen insända besättningens sparpenningar.*

Sedan några år beordras ett eller flera kronans fartyg att uppehålla sig vid de svensk-norska vestkusterna, för att, i händelse af behof, bispringa dervarande fiskarefartyg. Det goda inflytandet af denna anordning, äfven i moraliskt afseende, är allmänt erkänt. Så t. ex. ha vi hört berättas huru i närheten befintliga fiskare om söndagarne blifvit inbjudne till samfärd gudstjenst ombord på kronans fartyg, hvarefter några goda böcker utlånats eller gemensamma tidsfördrif tillställts, egnade att förädlande eller förmildrande inverka på den råe och sträfve skärboens sinne.

Lades nu dertill tillfället att afsätta eller om möjligt förränta en sparpenning af den under veckan erhållna vinsten, till förmån för de hemmavarande, eller till skydd mot vinterns nöd, skulle det goda inflytandet säkerligen i ej ringa mån stegras.

Vi föreställa oss att på ångfartyg med bestämda turer en dylik liten sparbanksrörelse vore ännu lättare anordnad.

Önskligt vore äfven att sparbankerna mera allmänt utbredde sin verksamhet på landsbygden, hvarigenom mångenstädes en sparad penning skulle finnas i behåll från goda år, till afvärjande af en hotande nöd. En verksamhet i denna riktning skulle säkerligen för bildade och menniskoälskande qvinnor vara mera tillfredsställande, än allmoseutdelningens danaidiska värf.

Mången torde dock finna en ursäkt för sin liknöjdhet för en dylik verksamhet i den invändningen, att de besparingar, som sålunda kunde göras, dock äro alltför ringa, de individer, hos hvilka nationallytet kunde hämmas, alltför obetydliga, för att de skulle kunna ha något inflytande på folket i dess helhet.

Men hvad är då nationalrikedomen, om ej det samlade beloppet af små besparingar? Och hvad är folket, om ej sammanfattningen af i och för sig obetydliga individer? Här om någonsin gäller den kända satsen: det är icke generalen utan soldaterna som vinna slaget.

Nationallytet har redan, om ej ensamt alstrat, så dock i betydlig mån medverkat till framkallandet af en allmän nöd. Men från nöd till *tiggeri, förnedring* och *undergång* är, för folk såväl som individer, blott några få steg.

Må då inga krafter anses för svaga, inga medel för obetydliga, att hämma och motväga, till dess vi en gång kunna tillfullo utplåna det lyte, som vidlåder den svenska folkkarakteren.

Vi avsluta härmed vår lilla uppsats, hvars syfte endast varit att påvisa den riktning människokärleken måste taga för att kunna godtgöra sina egna misstag, samt att mana våra läsare till ett varmt och kraftigt deltagande i den rörelse, som söker att samla de spridda och brutna hjälpförsöken i en enda brännpunkt: *Sjelfhjelp*.

Emund Gammal och L—d.

41. Spridda tankar om umgängeslivet.

II.

Sincere and happy conversation doubles our power.

W. Emerson.

Uppmanade att lemna en fortsättning på de spridda tankarne om samtalskonst och umgängeslif, ämna vi då och då meddela några nya sådana, utgörande behållningen af hvad vi under tiden läst och tänkt i ämnet.

Det finnes personer, säger den amerikanske förf. dr *O. W. Holmes*, som under en timmes samspråk matta oss mera än tre dygns vatten och bröd skulle göra. Märk att de äro hvarken de enfaldigaste eller de tråkigaste af våra umgängesvänner. Tvärtom, kanske just de qvickaste, de i dagligt tal så kallade roligaste. De äro hvad man skulle kunna kalla *slingertalare* — sådana, hvilkas tankar sakna all följdriktighet, som säga qvickheter öfver alla möjliga ämnen, men pina oss till döds med sitt eviga zigzag. Efter att ha låtit kasta sig »vägg-mellan» af en dylik slingertalare, är det en riktig hvila att få slå sig ned hos en tråkig vän. Det är som att taga upp en katt sedan man släppt en ekorre ifrån sig. Den godlynta tråkigheten är i umgängeslivet lika omistlig, som den mattslipade glaskupan öfver den bländande gaslågan. — —

Lika tröttsam som slingertalaren, lika odräglig är inom sällskapslivet logikern *ex professo*. Det högsta han förmår

är att slå en *pons asinorum* öfver remnor, som klokt folk kunna taga sig öfver ändå. Stora sinnen med vidt fång behöfva ingen dylik nödhjelp, för att från hvad afstånd som helst sammanföra befryndade sanningar. — — —

En människas värde bör uppskattas blott efter hennes omedelbara uppfattning af sanningen, icke för den medelbara konstmessighet, hon förvärfvat i handterandet af sina idéer. Du kan vara ytterst skarp i att utfinna argumenter och dock oförmögen af ett sjelfständigt omdöme. Och likväl — hvad är oumbärligare än ett eget omdöme — vare sig det gäller människor eller ting! Vill du dömma med andras omdöme, måste du dock först utvälja den, hvars eko du vill vara, och det är en sak, som torde kräfva ett lika fint omdöme som något uttalande i första hand. — — På det hela är det klokare att bedömma människan efter hennes tankar, än att bedömma tankarne efter människan. — — Om du finner en annans åsigt djupare och mera omfattande än din egen, följer dock ej deraf någon förpligtelse att uppgifva din och antaga hans. Du skulle då blifva en blott upphämtare eller tillbringare, påfylld från de större kärleken. — — Samtalskonsten påminner om det italienska spelet *mora*, der den ene spelaren höjer handen med så och så många fingrar utsträckta och den andre uppger det motsvarande antalet. Du uppvisar dina tankar — motparten sina: stämma de öfverens så är allt godt; i motsatt fall söken den största gemensamma faktorn, men undviken i alla händelser att tvista om obetydliga rester och brutna tal, hvilka stå i samma förhållande till ett verkligt samtal som stämningen af ett instrument till spelandet. — — —

"*Han repeterar sig*" har blifvit ett häfdvunnet klander. Det är dock snarare ett beröm. Tänk dig bara, att uppfinnaren af det förträffliga rådet: *känn dig sjelf!* aldrig under en lång lifstid återupptagit denna sin tanke! De sanningar, människan bär uti sig, äro ju hennes verktyg; men anser du väl en snickare förbunden att aldrig mer än en gång nyttja den hyffel, med hvilken han jemnat sin första qvistiga plank, eller att kasta bort hammaren sedan den första spiken är inslagen? Se här ett bättre råd: återtag aldrig samma *tankegång*, men ofta samma *tanke*. Begagna gerna samma *typer*, men aldrig *stereotyper*. En tanke kan vara lika ursprunglig den hundrade gången som den första du yttrar den, om den brutit sig till dig på en ny väg eller infunnit sig med ett nytt idéförbindelsernas snabbtåg. — —

Små lokala anlag och små smala stråk af specialinsigter väcka i allmänhet sjelfkärlek. Man må nu föröfrigt säga om egenkärleken hvad man vill, så har den dock sina stora fördelar. Den är lik den naturliga oljaktigheten på sjöfågeln's vingar, hvilken gör att han kan afskaka så väl regnet ofvanifrån som vattnet i hvilket han dyker ned. Kunde man lyckas att taga ur en människa *all* egenkärlek, *all* sjelfkänsla, skulle hennes vingar snart vara genomblöta och hon skulle icke mera höja sig på dem. Egenkärleken har dessutom den fördelen, att göra folk glada. En man som anser *sin* hustru, *sin* »baby», *sin* häst, *sin* hund och först och sist *sitt* jag vara för mer än alla andras, är nästan alltid en godlynt, om ock en smula tråkig, personlighet. Sjelfkänslan är för människosinnet hvad medelpunkten är för cirkeln. Små sinnen röra sig i så små kretsar, att fem minuters samtal är nog för att bestämma hela deras curva, hvaremot stora sinnens båglinie knappt märkbart skiljer sig från den räta. Skulle de också hafva jaget till centrum, dröjer det länge innan man upptäcker det. — —

Hvad är grundfelet i samtal i allmänhet? Idébrist, ordnöd, tonlöshet menar man kanske. Välan, det medgifves. Men hvad som dock oftare än något annat skämmer ett samtal är långa strider öfver bisaker mellan folk, som icke stämma öfverens i de grundprinciper på hvilka dessa bisaker bero. För att människor skola hafva glädje eller gagn af hvarandras umgänge fordras att de komma öfverens i vissa öfvertygelsers *ultima*, hvilka kunna förblifva orubbade under samtalets gång, samt att de hafva nog vett att hänföra bisakerna till dessa deras källor. Samtalarens konst liknar harpspelarens: den ligger lika mycket uti att dämna dallringen hos strängarne, som i att aftvinga dem deras inneboende välljud.

För ordvrängare gäller blott en lag: lifvet och språket äro lika heliga. *Homicide* och *Verbicide*, *menniskodrap* och *ordadråp* äro lika straffvärda. Att förvränga språket, är att lönligen undersåga bryggan för allt menskligt umgänge. Den som har hjerta att bära hand på sin moders mål skulle icke rygga tillbaka för att uppbyta sin faders kassaskåp.

Esselde.

42. Till H. K. H. Kronprinsessan af Danmark,
d. 28:de Juli 1869.

När sommarn står i bröllopsskrud,
Då går vår unga furstebrud
Till eget hem och härd,
Och från det gamla Svealand,
Dit hän till ön vid Sundets strand,
Att närmre knyta folkens band,
Styrs kungadotterns färd.

Som Nordens Fylgja snart hon står
Bland bokarne i Sällands vår
Och lyser hopp och fred,
Och Nordens drottning då med lust,
Från Sveriges och från Danmarks kust
Tvemännings tömma bägarns must
På gammal kämpased.

Då hvisskar det i hvarje själ
Ett djupt och innerligt farväl,
Du *Sveriges barn*, till Dig!
Gud signe Dig! Du mins oss nog,
Vår tysta sjö, vår furuskog,
Der trasten sjöng och vakan slog,
Linnæan gömde sig.

Du mins hur varmt vi sågo opp
Till Dig, Du ljusa framtidshopp
Uti din faders gård.
Der flöt så lugn din lefnads ström,
Der drömde Du, så varm och öm,
Ditt hjertas unga morgondröm
I Svenska folkets vård.

Farväl, kungslilja späd och ung!
Ej görs oss hägen mörk och tung,
Ty lyckan ler så huld,
Och kärlek strålar mild och blid,
Och hoppet lofvar Frodefrid
I Skandiens land till evig tid,
Och rika skördars guld.

Farväl, och helsa folket der,
 Och säg, att vi Dig haft så kär,
 Och blicka hit ibland,
 Och hviska, att Du har det godt,
 Att Du har fröjd och lycka fått,
 Att man din själ har väl förstått
 Uti ditt nya land!

Wirsén.

43. Nytt på vår bokhylla.

A. SKRIFTER I RELIGION OCH UPPFOSTRAN.

De la beauté morale ou esquisse d'une apologie du christianisme, par *Ad. Scheffer*. Strasbourg 1869.

Detta arbete af en bland Pressensés mest framstående medarbetare i *Revue Chrétienne* behöfver ej någon annan rekommendation än det förord, Ed. Laboulaye skrifvit till detsamma och hvilket äfven blifvit särskildt tryckt under benämningen:

Godhetens Evangelium.

Hvar finnes väl, frågar sig förf:n, något skönare än *godheten*, eller, för att begagna ett annat uttryck, *kärleken*, som drar oss bort ifrån oss sjelfva och böjer oss till försakelse! Det är den högsta af alla dygder, den som i sig innefattar alla de öfriga och hvarförutan dessa öfriga icke äro något annat än en mer eller mindre förfinad sjelfviskhet. Hon är fulländningen af vår natur; hon afväpnar och besestrar äfven de mest motstridiga; man beundrar henne till och med hos sin fiende.

Godheten tillhör alla åldrar. Finnes det väl en mera sorglig anblick än den af en tioårig egoist, eller en mera glädjande än den af gifmildheten hos ett barn, hvars hjerta ömmar för den olycklige, innan det ännu sjelf rönt olycka? Finnes det väl i ungdomen en starkare tygel på lidelsen än godheten? Har ej fruktan att bedröfva en i lskad moder, att bringa sorg och vanära öfver ett ärbart hem, mer än en gång återhållit dem, för

hvilka faran i och för sig blott innebär en ytterligare eggelse? Och när vi uppnått mogen ålder, och skulle inberga skörden af årslånga mödor — gifves det väl något mera rörande än att se frukten af dessa mödor offras för andra? Andens segrar äro herrliga. Att hafva sett en skymt af sanningen är en af de renaste fröjder som det är oss förunnadt att smaka i detta lifvet; men det finnes något ännu ljufvare och det är medvetandet att hafva hulptit den svage, tröstat den fattige samt kanske räddat en själ, nära att duka under för förtvifvan.

Och i ålderns dagar, då vi genomskådat lifvet och ingenting mera begära af detsamma — gifves det väl något skönare än godheten hos den gamle, som, bruten af åldern, förgäter det förflytnas sorger och det närvarandes plågor, för att endast tänka på dem som skola komma efter honom? Ligger ej i denna hän-gifvenhet, denna sjelfförsakelse, ett slags uppståndelse, en försmak af odödligheten?

Men godheten tjenar icke endast till att uppfostra hjertat, hon har äfven en stor uppgift i samhället. Denna sanning förbisågs ingalunda af grekerna, de första som af moral och politik gjort vetenskaper. Kärleken var den innersta spännkraften i deras stat, lifsnerven i deras republik. Aristoteles har skrivit hela böcker öfver detta ämne, och det synes mig som hafva hvarken forntidens eller nutidens tänkare uppfattat allt det riktiga och djupa i denna framställning. Splittrade i åsigt, liksom alla fria folk, hade grekerna drifvits att i föreningskraften söka demokratiens sammanhållningselement. »Broderskärleken», säger Aristoteles, »är staternas bindkraft. När människorna älska hvarandra, blir rättvisan öfverflödlig; men skulle rättvisan en gång blifva rådande, kunde den aldrig göra tillgifvenheten öfverflödlig.» Och filosofen framställde denna tillgifvenhet, icke såsom ett blott utbyte af ömsesidiga tjänster, utan såsom en sig sjelf förgätande godhet. Hans ideal för all tillgifvenhet är moderskärleken — denna känsla, som icke fordrar något gensvar och icke åtrår något annat än det älskade föremålets sällhet.

Aristoteles' teori är beundransvärdt riktig; men på hans tid var dess tillämpning ytterst begränsad. Den gamla världen var styckad i små, sinsemellan afundsamma och fiendtliga samhällen; man var grek, romare eller barbar — begreppet medmänniska var okänt; moralen och rätten sträckte sig ej längre än till stadsmuren. Kristus allena har utplånat alla racernas och bördens rämärken, i det han blef vår broder och förklarade oss alla

vara barn af en och samme fader, som är i himlen. Kristus har förändrat världens utseende och pånyttfödt menskligheten, i det han nedbrutit alla stängsel för godheten. Det är han som ingifvit människohjertat en dittills okänd kraft att älska. Lik en annan Moses har han ur själens hårdnade klippa uppbrutit detta outtömliga källsprång, ur hvilket vi indricka ett nytt lif.

Detta är evangeliets stora omdaningsverk — dess evärdeliga under. Att kärleken öfvergår allt — rikedom — makt — vishet; att således den ringaste har kraft att blifva den störste — att den mäktigaste är kommen, icke till att betjenas utan till att tjena — detta är den sanning Kristus upptäckt för oss — grunden för hela hans lära. Filosofiens Gud är den rena tanken: människans mål är att lära tänka; ingenting öfvergår vetandets sällhet. Evangeliet Gud är kärleken: människans mål är att lära älska; kärleken är lagens fullbordan. Detta är i få ord skillnaden mellan den antika och den moderna bildningen.

Det finnes i våra dagar berömda lärde, som föregifva att kristendomen tillkommit såsom en blott fortsättning, en utveckling af den grekiska och romerska tankeverlden; jag finner ingenting dylikt i historien. Evangelium är tvärtom förnekelsen af den gamla världens alla så väl tros läror som filosofiska systemer; det har förvandlat menniskoanden och gifvit honom en ny riktning. Det har i sig upptagit den föregående civilisationen, det är sannt, men genom att förvandla den. Det har grundat en ny värld på kärlekens och förbrödringens lag.

Denna sanning är så oeftergiflig, att man återkastas på hedendomens högmodiga själfträtfärdighet, så snart man öfverger den evangeliska ståndpunkten. Man upphöjer tankekraften, storheten, makten, men hyser endast medömkan med svagheten, sjukdomen, själens och kroppens elände. Man beklagar dem som lida, men man offrar sig icke för dem med denna godhet, som ingenting beräknar. Icke som ville jag påstå att den kristliga kärleken dväljes endast inom kristna kyrkor. Månet ädelt hjerta lyder under evangeliets lag, utan att dock tillbedja honom, som förkunnat densamma. Men hvad jag påstår, är, att så snart man förlorar ur sigte godheten och kärleken såsom lifvets mål, återgår man till den gamla människan, och sjunker tillbaka till den ståndpunkt der hedendomen gick under i ofruktbarhet och vanmakt. Kärlek, hängifvenhet — hela evangelium innefattas i dessa begrepp, det är dessa, som i hvarje kristens ögon gifva vår Frälsare en mer än mensklig karakter. Kristus är den till

jorden nedstigna godheten och försakelsen. Just detta är kännetecknet på Menniskones Son. I våra dagar väger och räknar man hvarje ord i nya testamentet, uppställande för alla dess olika författare fordringar på en enhet och en öfverensstämmelse, som man icke skulle kunna vänta ens af den strängaste historie-skrifvare. I mina ögon nå alla dessa kritiker icke till grunden af saken. Det skulle vara möjligare att ur Xenophon och Plato utdraga tvänne hvarandra olika bilder af Sokrates, än att afpressade de fyra evangelierne en dubbelbild af Kristus. Johannes, menar man, har skrivit i en annan afsigt än Marcus och Lucas. Det är möjligt. Men återfinna vi ej hos alla evangelisterna denna samma bild af himmelsk godhet, som på sjelfva korset ber för sina mördare: »Fader, förlåt dem, ty de veta icke hvad de göra.»

Har man väl från greker eller romare någonsin hört ett dylikt språk? Har man icke en ofelbar förnimmelse af att det menkliga samvetet skall undergå en förvandling, då Kristus bjuder oss: »Älsker edra ovänner, välsigner dem som eder banna, görer väl emot dem som eder hata, beder för dem som göra eder skada och förfölja eder. — — — *Ett nytt bud gifver jag eder*, detta: att I älsken hvarandra inbördes, såsom jag hafver älskat eder. Derpå skall verlden känna eder, att I ären mina lärjungar, om I hafven kärlek inbördes.»

Nej, den grekiska filosofien har aldrig talat sådana ord, och dock var hon blomman af den antika bildningen. Det är en ny ande, som kommit i verlden, och aderton sekler hafva icke märkat försvaga densamma; kyrkorna hafva splittrat sig; allt har blifvit ifrågasatt, granskadt och rubbadt; men det gifves icke något kristet samfund, som icke erkänner såsom högsta lag kärleken till Gud och våra medmenniskor, så som Kristus förkunnat den i sitt ord, i sitt lif och i sin död. Kristendomens väsende är kärlek, är förbrödring.

Ära vare den, som i våra dagar af split och splittring höjer en fana, kring hvilken alla kyrkor kunna förenas! Nya behof vakna inom det moderna samhället; nya problem agga tanken; de ringa bland folken börja höja sig; ropet på uppfostran, på ljus, på del i det allmänna välståndet blir allt starkare och mångstämmigare. Alla sträfva i våra dagar att förbättra sin ställning, och icke alla äro härvid drifna af sjelfviska bevekelsegrunder. Att tillvinna sig hemfrid, trygghet för morgondagen, en smula tid för sjelfuppfostran och för att utveckla sina barns

själsanlag — allt detta må väl vara en berättigad ärelystnad. Men för att åstadkomma dessa framsteg fordras ett allmänt bemödande — fordras att de stora och lyckliga hjälpa de små och mindre lyckliga, icke af medömkan, likt välvilliga herrskare, utan af kärlek, så som bröder hjälpa hvarandra inbördes.

Detta är i våra dagar de kristnas uppgift. Alla, som älska människorna, alla, som vilja rycka dem undan eländet och okunigheten, alla dessa — lika godt hvilken tro de bekänna — äro bundsförvandter. Vi kunna, vi böra kämpa i deras led; men å andra sidan få vi ej förgäta, att hvad som för människan i allmänhet är en berömlig gerning, blir för den kristne pligt. Låtom oss då lemna åsido alla kyrkliga tvister, all splittring, allt sekt-högmod, för att ännu en gång i ord och handling visa oss såsom sanne lärjungar till Honom, som är kommen, *icke för att tjenas utan för att tjena och gifva sitt lif till en lösen för många.*

Reader.

Grunddragen af den kristna religionsläran. En vägledning vid religionsundervisningen i kyrkan, skolan och hemmet, af *Carl Schwarz*, Öfverhofpredikant i *Götha*. Öfvers. af *F. J. Huss*.

Att uppsätta en religiös lärobok, befriad såväl från »den rådande dogmatiska dräkten», som från bundenheten vid »den Lutherska katekesen», och grundad allena på »bibliska historien och förnämligast på Nya Testamentet», »samt återförd till kristendomens friska källsprång» och »enklaste form: Kristi egna ord», se der uppgiften för ofvan nämnda arbete. »Det gäller att göra allvar af den tanken, att religionen framför allt är *lif*», säger förf:n.

Ja väl! Frågan blir nu den: har förf:n lyckats lösa sin uppgift? Enligt vår uppfattning har han lyckats i allt det, som han sökt undvika, men icke i allt det, som han sökt vinna. Vi anse ej att denna bok på ett fullt tillfredsställande sätt framhåller grunddragen af Skriftens kristendom, eller tillfredsställande vägleder till det lif, som fordras; ja, vi sakna deri det för oss väsendtligaste, nämligen den *fullkomlige* Frälsaren och Medlaren, som Skriften framställer och människohjertat kräfver för att kunna få det nya lifvet. Förf:n gifver oss en Frälsare blott till hälften, blott den, som i sann mensklighets fullhet kunde säga: »*vilken af eder straffar mig för synd?*» men icke den, som i Gudomens fullhet tillika kunde säga: »*den mig ser, han ser Fadren*».

Att »emellan Guds Son och Guds barn ingen *slägt*-åtskillnad finnes», det vill förf:n se bevisadt af Jesu ord: *min Fader*

och *eder Fader*», deraf att lärjungarne kallas hans bröder, och särskildt af bönen *Fader vår*. — Vi fråga: ömbads icke vår Frälsare att *lära* lärjungarne bedja, och sade han icke då: »när *I* bedjen, skolen *I* bedja alltså... » Dessutom, om Jesus (hvars syndlöshet förf:n obetingadt erkänner) inneslutit sig sjelf i denna bön, i hvad mening har han då bedit: »*förlåt oss våra skulder*»? — Behöfde han bedja för sin del om syndernas förlåtelse? — Eller var denna afdelning i bönen endast för lärjungarne, men de sex öfriga afdelningarne för honom och lärjungarne gemensamt? Förf:n medgifver dock en skillnad in mellan Guds Son och andra menniskor, den nämligen: att han var den *förfödd*, hvilket endast betyder att han är den förste af alla Guds barn, som med den sonliga kärlekens djup känt Gud såsom *fader*. Vi fråga: hvarföre kan det ej få betyda mera, eller stå tillsammans med t. ex. dessa Jesu ord: »*förr än Abraham var född, är jag*», eller med andra Jesu yttranden om sitt Guds-Sonskap, i följd af hvilka sjelfva hans fiender uppfattade honom såsom talande om sin Gudom, sägande: »*Han gör sig sjelf till Guds*».

Icke heller synes oss framställningen om synden och dess källa hvila på den nytestamentliga grund, från hvilken förf:n sagt sig vilja utgå.

Det som är framställt af vigt och betydelse i den Heliga Skrift — det må afse Kristi person eller ej — bör väl dock icke förbigås i en lärobok, hvilken vill grunda sig uteslutande på Skriften, äfven om det tillika är framställt i den dogm, eller den katekes, man söker undvika.

Hvad vi nu anmärkt mot detta arbete är endast det vi ansett viktigast att påpeka; utrymmet medgifver icke mer, isynnerhet som vi äfven vilja framhålla det goda och förträffliga, som vi tillika funnit. Såsom sådana anse vi, med några få undantag, förf:ns förklaringar i hela första hufvuddelen, vidare: »förberedelsen till Guds rikets grundande», »Gudsbelätet i menniskan», »Menniskosonen», »Syndens allmänhet, följder och förderflighet», »Kristendomens frukt», »Jesu liknelser», »Tron och troslivets tillväxt», »Dopet», »Bönen», samt förf:ns yttranden om menniskans sjelfansvarighet m. fl. a. ställen.

Till sist våga vi framställa den bönen till de lärare i kyrkan, skolan och hemmet, hvilka möjligen vid undervisningen vilja begagna sig af denna bok, att noga pröfva innehållet, taga det goda derutur, samt städse ihågkomma att *det renaste*, såväl som

»det friskaste källsprånget» finnes endast i sjelfva *källan* — icke uti de ofta grumlade bäckarna, som rinna derifrån, dessa må för öfrigt heta: kyrkliga dogmer och lärosatser, Lutherska katekesen, Grunddragen af den kristna religionsläran — eller hvad som helst!

Den Indre Mission under Wilhelm Beck. Ett Nutids- og Fremtidsbillede af *Pauline Worm*.

Det var med känslor af olika beskaffenhet vi nyligen läste ofvanstående arbete, en skrift af polemisk natur, hvilken innehåller såväl försvar som anfall — det förra afseende förf:n sjelf och det parti hon tillhör, de s. k. Grundtvigianerna — det sednare, riktadt mot inre missionen i Danmark och särskildt en af dess ledare, prestmannen Wilhelm Beck. Vi påpeka först det, som i denna bok gifvit oss bästa behållningen, nämligen den korta, men synnerligt klara framställningen af Grundtvigianismen, hvari skildras Grundtvigs personlighet och historik såsom partiman, hans religiösa lärosatser, samt hans och hans partis ställning till statskyrka, missionsverksamhet och motståndare. Vi tacka förf:n för denna framställning, hvarur vi hämtat flera goda sanningar till lärdom och begrundande. Om det öfriga af bokens innehåll kunna vi — hvad angår sak — ej bilda oss något rättsligt omdöme, då vi blott varit i tillfälle att se den ene partens anförande, icke den andres, och dertill icke ega någon bekantskap med danska missionens och dess ledares verksamhet. Förf:ns egentliga anklagelsepunkter äro: att missionen förslafvar folket, att hon trampar nationens ära under fötterna, att hon aldrig med ett ord berört Danmarks lifsfrågor, aldrig bedt en enda bön för dess räddning undan främmande ok — att hon tvärtom förklarar striden för dess sjelfständighet hopplös — att större delen af de skrifter, hon utsprider, äro lån från Danmarks fiender, ja, att sjelfve den missionär, hon under kriget sände till den danska hären, var en preussare, som knappast kunde göra sig begriplig på danska.

Dessa anklagelser äro i sanning de svåraste, som kunna riktas emot ett kristligt missionssamfund. Vi kunna ej bedömma huruvida de äro förtjenta eller ej, endast önska, att de egt en mindre stötande form, eller ock, att större bevis för deras ofelbarhet varit framlagda, än som af boken kunna inhämtas. Förf:ns anklagelser äro för öfrigt sådana, att de kunna berättiga till stora och oeftergifliga fordringar på henne sjelf. Vi finna endels — och förutsätta endels — att dessa fordringar också verkligen

motsvaras. Vi *finna* en sjelfständig öfvertygelse, ett mod, som hos en upplyst menniska ej kunnat erhållas utan noggrann sjelfpröfning, en sällspord tankeredighet och ett brinnande nit för danska folkets högsta välfärd; vi *förutsätta* en oförvillad, sann uppfattning af verkliga förhållandet, ett fullt berättigande — stödt på pligt och nödvändighet — att offentliggöra dessa förhållanden och, slutligen, att inga sjelfviska afsigter, ingen personlig bitterhet å förf:ns sida inrymmas i bevekelsegrunderna för sanningens uppdragande.

Men hvad vi tyvärr icke kunna finna — och svårligen heller kunna förutsätta — är den kärleksfulla, saktmodiga anda, som just fullständigar hvarje rättmätig handling och gifver den sitt kristliga värde.

Vi tro att, i strider af så personlig art som denna, sanningen verkar långt kraftigare då man framlägger den i kärlek, än då man liksom vill inskräpa den med satirens förgiftade dolkspets — ett förfaringssätt, som synes oss hos mannen icke fullt manligt, och hos qvinnan icke fullt qvinligt.

Sanningen i kärlek är det mesta och bästa, den ena menniskan kan gifva den andra, och vi hafva nu härmed af vårt hjertas innerliga välmening — så långt vi förstätt — gifvit deraf till Pauline Worm, med anledning af hennes ofvannämnda arbete.

E. K.

B. SKÖNLITTERATUR.

Böcker för Hemmet. I. Urval af svensk skönlitteratur. Häft. I—III: Teckningar ur hvardagslivet af *Fredrika Bremer*. Häft. IV—VI: Genremålningar af »Onkel Adam» (*C. A. Wetterbergh*). — Örebro (Abr. Bohlin) 1868—69. — 192 og VI + 208 sid. — Pris: 50 öre hæftet (for haldere). —

»Hvad om det viste sig» — således omtrent sagde *N. M. Petersen* engang i en forelæsning — »hvad om det viste sig, at vår» (ø: den danske) »litteratur først ved at stilles ved siden ad den svenske vilde ses i sit rette lys!»

Og her er en let og billig lejlighed given til at blive ejer af noget af det bødste, som den svenske bogavl kan fræmvisse af dette hundredårs afgrøde. Det bör derfor påskönnes, også af den danske læseverden, at bogh. *Bohlin* har »icke längre velat uppskjuta förverkligandet af en redan lång tid hyst plan» at udgive et udval af *svensk skönlitteratur*, foreløbig i 24 hæfter. Det bör påskönnes så meget mer, som ovenstående »Teckningar»

af *Fredrika Bremer* alt længe har været udsålte i boghandlen, og som *Wetterberghs* »Genremålningar» hidtil har været spredte i blade og tidsskrifter (kun en del af foreliggende har været udgivet samlet for 27—28 år siden). Det bör påskönnes særlig af alle, der føler varmt for samme formål som »Tidskrift för Hemmet;» ti »Böcker för hemmet» vil medvirke til nogle af de samme formål som hint.

De to forfatternavne, som findes på omslaget af de første 6 hæfter, er så kendte og yndede af svenske læsere, at det vilde være overflødigt for disses skyld at omtale dem nærmere. Mange danske kender også *Fredrika Bremer*, — hun er jo kendt af næsten enhver dannet kvinde både i den gamle og i den ny verden; mange har også læst, hvad hun har skrevet, — om end *ikke på svensk*, og, hvad der tabes ved oversættelse, er tit utroligt. Færre danske har vist sammenlignet hende med en dansk forfatterinde, Fru *Gyllembourgh*, hvis første »hverdags-historie» udkom netop samme år (1828) som *Fredrika Bremers* første »teckning ur hvardagslifvet». Er det ikke en mærkværdig samstemning i udviklingen af de to brødrigeres bogavl? Er det ikke et vidnesbörd til styrke for N. M. Petersens ovenstående udsagn? Og hvo har ikke lyst til på egen hånd at göre sammenligningen?

Ikke så mange danske kender vel navnet »Onkel Adam», som forfatteren fræmdeles i forordet sætter under sit virkelige: *C. A. Wetterbergh*. Dog findes meget af det, som han har skrevet, oversat på dansk, såvel som på tysk, engelsk og fransk. En grund mere for danske til at kende den nu over 65 år gamle »Onkel Adam» er, at han i krigsårene 1849—50 har gjort tjeneste i Sønder-Jylland som regimentslæge. Der er noget så hjærteligt og inderligt, noget så sædelig rent i alt, hvad den gamle læge har skrevet, at han passende ved *Fredrika Bremers* side kan indføres i den kvindelige læseværden. Han siger selv i et lille forord, at han nu inden udgivelsen atter har gennemlæst sine skrifter, og »jag har» (skriver han) »i dem ej funnit ett ord, som jag ångrar, eller en åsigt, som jag ville taga tillbaka». Dog er det vel henved 30 år siden, at han første gang fræmtråd som forfatter i et svensk blad. Hvor mange af nutidens forfattere vil vel kunne sige noget lignende?

Næsten alle de mindre eller større fortællinger, som indehåldes i foreliggende hæfter, kan med et fælles navn kaldes »hverdags-historier». De er »teckningar» eller »målningar» efter

hverdagslivet. Men det skildrede »afhænger af øjnene, som ser» (som en forf. omtrent har sagt) og i det ene tilfælde har en kvinde, i det andet en mand set på hverdagslivet. Af denne ulige oprindelse har skildringerne også fået sit præg; og, er der end stor lighed, fordi de skildrede formål tildels er de samme, så er der dog også stor ulighed, fordi et kvindeligt øje ser det samme *anderledes* end et mandligt. Dybt ser de begge; men, medens *Fredrika Bremer* skuer dybest ind i *mennesket*, så når *Wetterberghs* skarpsyn måske dybere ind i *livet*. Den førstes hjerte slår så varmt for den undertrykte kvinde og det svage barn, at ethvært kvinde- og barne-hjerte slår hendes imøde, føler sig draget til hendes — og hun læser hver fåld deri, hvært lønligt tegn på sorg eller glæde. Den andens hjerte slår næppe mindre varmt, det oprøres ej mindre hæftig imod al slags trældom i samfundet; han følger de skjulte gange, gennem hvilke pestluften fylder de fattiges og ulykkeliges boliger; han viser ledningernes sambånd med de riges, eller rettere de overdådiges, gyldne sale; og han maler os et billed af samfundslivet så nøje, så udpenslet, at endog det lille støvgran kommer til at gøre sin virkning deri.

Også den ulige alder har trykt sit præg på disse skildringer. Det er let at mærke, at »teckningar ur hvardagslifvet» er af en ung kvinde, omtrent midt imellem 20 og 30 år. Derom vidner den uskyld og ynde, som breder sig over næsten hvært et blad. Forfatterinden står endnu börnene så nær, at hun kan skildre dem, som hun har skildret dem i t. ex. »tvillingarne». Hun ligner dem med »tvenne små söta törnrosknoppar». Alle mennesker finder Edvard og Elna så skønne, men selv ved de ikke, hvad skönhed er. De havde kun mærket, at de gjorde et godt indtryk på alle, som så dem; når de derfor vilde trøste en sørgende, sagde de: »Se på oss och gråt ej mera». »Vi äro så sköna», udbød de i barnlig uskyld. — Hvo kan læse dette udbrud uden straks at få et levende billed af »tvillingarne»! — På »genre-målningar» mærker man derimod straks ej alene, at en mand har ført den kraftige pensel, men tillige, at det er en moden mand på 30—40 år. Også han kan tegne börn; men på en anden måde eller ved andre midler. Man læse således kun skildringer af den lille taterdreng Baltasar i »Brottslingen» eller Anna i »Nyckeln»! Men, når disse træder så lyslevende fræm for os, så er det ved deres omgivelser i livet: vi ser ikke Baltasar uden den ulykkelige moder i fængslet, vagtmæsterens börn m. m., vi

ser ikke Anna uden Emerence, det lille snørte fornæmme barn, hvorimod Edvard og Elna skildres mer enestående, mer ud af sig selv, mindre ved omgivelser i livet, som kaster lys over dem. — Lignende sammenstillinger kunde göres i andre henseender. Man jævnføre således det åndløse selskabsliv, som det fræmstilles i Fredrika Bremers »Bref öfver Stockholms soupéer», og således som Wetterbergh maler det i »Sällskapslivets behag»! I almindelighed vil man finde, at den første har sin störste styrke i at tegne *mennesket*, den anden derimod i at male *livet*, det samlede hele. Medens hin mer går indenfra udad, går denne mer udenfra indad. Man kunde måske (med lidt fare for at lade sig dåre af et ordspils tit vildledende skær) sige, at Fredrika Bremer bædst skildrer *livet i mennesket* og Wetterbergh bædst *mennesket i livet*.

Til nærmere godtgörelse af denne påstand gennemgå man således Fredrika Bremers første »teckning»: »Axel och Anna, eller korrespondens mellan tvenne våningar. En liten roman i biljetter»! Næsten overskriften alene er nok for at sige os, at det er et sjælemaleri, som her oprulles for våre öjne; og i denne »liten roman» finder vi også en mæsterlig skildring af alle de indre hændelser, som de unge ælskendes hjerter kan have at gennemgå uden nærmere hensyn til det ydre liv. Hvor ofte har ikke lignende luftslotte været bygte som de, Aksel opfører! Han skriver, at han har en lille gård tætved staden, »ganska liten och knappast värd 300 riksdaler; men man kan allt för väl bo der. Tak öfver hufvudet var allt, hvad våra förfäder fordrade, då de byggde sina hyddor. Och hvad voro de icke för härligt folk. Vi äro mindre och vi ha mer.» . . . »Ett litet hönshus . . . Anna, jag förlåter dig ej, om du skrattar.

Anna till Axel.

Jag skrattar visst icke, bästa Axel.

Axel till Anna.

. . . Hand i hand genom lifvet vi vandra, och vid lifvets slut, så ljuft i hvarandras armar vi dö! Men förlåt, jag vill ej uppröra dig, gråt ej min Anna!

Anna till Axel.

Jag gråter visst icke, bästa Axel!

Axel till Anna.

Våra kläder böra vara enkla, som vår föda och vårt hela lif. Hvitklädd måste du vara; du är så lik en engel.» Selv skal »de unga tu» udrette alt både inden- og udenfor huset; dog

skal de om aftenen læse »Tegnér's poemer, Coopers och Walter Scotts romaner, och njuta, under det vi förädla våra hjertan, alla de nöjen, som snillet kan skänka inbillningen, känslan och smaken. Spektaklerna få vi ej försumma» o. s. v. Snart går det dog op for Anna, at det ikke lader sig göre således altid at gå hvidklædt — og så främdeles. — Lad os nu engang se på en af Wetterberghs »målningar»! Også her kan vi tage den allerförste: »En generalmönstring». Efter mönstringen hålder generalen middag med officererne. »Bränvinsbordet» (som i Sverige indleder det egenlige middagsmåltid) »är för dagen borta — generalen är nykterhetsvän. »Det är med fägnad», säger han, sedan den första sugningen är tillfredsställd, och han i sitt dricksglas håller innehållet af en butelj St Julien; »det är med fägnad jag ser, att bränvinsbordet är bortlagdt. Det hedrar lika mycket herr öfverstens nit, som officerskårens esprit.» »Behagas portvin eller madeira?» frågar en betjent. »Portvin», svarar generalen, hvarefter han fortsätter: »Bränvinet är ett gift för ett folks både andliga och materiella lif, folkets moralitet och religiösa känsla förslöas derigenom» — (dricker) — »det är således vår pligt, som hafva bildning» — (fyller sitt glas) — »att föregå de obildade» — (dricker) — »med vårt exempel» — (fyller i glaset).» — Läseren vil med lethed finde lignende efterdömmar til jävnförelse, t. ex. i Fredrika Bremers »Förhoppningar», »Den ensamma», »Tröstarinnan»; og på den anden side hos Wetterbergh et helt sælskab fra den lille köbstad Skräköping, der tildels går igen i flere af hans »genremålningar», ligesom personerne i de gamle lystspil, t. ex. »Kapten Wassbuk», »hofpredikant Smiler», »Kammarherre Jules». (Man lægge mærke alene til navne som præsterne Tråkén og Hjemmerdahl!) — Hermed være dog ingenlunde sagt, at Fredrika Bremer ikke også skulde kunne tegne »mennesket i livet», eller Wetterbergh »livet i mennesket» (for at nytte de samme udtryk). Man læse således adskillige af hendes tegninger i ovennævnte »Stockholms soupé» eller skildringen af genboerne, som eneboen i »Förhoppningar» ser drikke te! Og man læse hans skildring af det indre liv, som han flere gange viser os i Baltasars sjæl, da denne oprøres over, at hans moder mishandles, eller at hans hustru er formål for en alfor varm hyldest, medens han selv sidder länkebunden bagved! Dette svækker næppe sandheden af ovenfor udtalte dom. Men netop, fordi Fredrika Bremer, så at sige, skildrer mer *indenfra* udad, Wetterbergh derimod mer *udenfra* indad, — netop derfor kan

de så godt læses jævnsides, i det de på en vis måde udfylder hinanden. At de her kommer til at følges ad, kan derfor være et tilfælde, der ser ud som en tanke, hvis det ikke (hvad der er rimeligere) skulde være en tanke, der ser ud som et tilfælde.

En anke, som man har gjort både imod Fredrika Bremer og imod Wetterbergh, — det er, at der findes spor af »tendens». I disse Fredrika Bremers første arbejder er disse spor imidlertid endnu så svage, at man næsten må hente lys fra hendes hele følgende liv og virksomhed for at få øje på dem. Derimod kan Wetterbergh ingenlunde aldeles frikændes for denne anke, t. ex. i »Trohet intill döden», »Brottslingen», »En folkfest» og flere af hans i andre henseender mest vellykte skildringer. Brud på det skønne sker måske dog kun undtagelsesvis. Således er t. e. selve overskriften »En folkfest» (jævnført med indhåldet) en skærpende mislyd, der ikke opløser sig i samklang, men visselig engang i tidernes løb skal opløse sig, så vist som sandhedens sejr altid er vis, om den end længe lader vente på sig.

Men lad os engang til slut i korthed undersøge, om dette stikord »tendens» ikke har fået alfor stor vægt ved nytidens smagsdomstole! Vi ved jo, at løsenet fra forrige hundredårs sidste halvdel var: »utile dulci», med andre ord: det skønne skulde underordne sig det gode. Dette var et stort mistag. Man fik øjnene op for det og rettede det. Nu er spørgsmålet, om man ikke undertiden har gået for vidt i sin hævde af det skønnes selvgylldighed, dets værd i og for sig selv.

Det skønne står nemlig i et vist afhængighedsforhold til det gode og det sande, — et forhold, som ikke er underordnet, men sideordnet. Både det gode, det sande og det skønne er udstrålinger fra Guds eget væsen. I denne oprindelse ligger deres indbørdes afhængighedsforhold.

Hvad vil det nu sige, at en skönånd har plættet sine værker ved »tendens»? Vil det ikke sige, at han fra sit egenlige område har strejft ind på det godes eller sandes? Vil det ikke sige, at han har opblandet sin digtning med lån fra sædelæren, visdomslæren, religionen, filosofien o. s. v.? Vil det ikke sige, at han har brugt andre midler end de, der henhører under det skønnes område?

Slige midler fra andre områder end digtekonstens eget har han brugt, fordi han ikke var stærk nok til at nå sit formål ved skönhedens egne midler alene. Derfor er han virkelig også mindre sand digter; ti hvo, som fuldstændig har skönhedens trylle-

stav i sin magt, tyr ikke til andre midler. Men har han end virket mindre som *digter*, så har han til gengæld virket mer som *menneske* i andre henseender.

Fra den strænge smagsdomstols stude, fra den udelukkende skönkyndigheds side, må det vist også indrømmes, at både Fredrika Bremer og Wetterbergh ikke kan henregnes til skönänderne af *förste* rang, men til gengæld føler vi hos dem begge så meget mere af det varme hjærte og den glödende iver for at tjæne sandhedens sag. Med hensyn til »Guds riges fræmme», har de sikkert virket mere på denne måde.

Wetterbergh synes endog selv ærlig at tilstå sin svaghed. Er disse små sætninger, der er udrevne og opstillede over hvær fortælling, ikke ligesom stangen, der stikker op over høstakken — for at bruge en lignelse, han engang selv har brugt (jfr. Sv. biograf. lex. XX, 214)? — En lignende udreven sætning af ham selv kunde vel opstilles over alle hans fortællinger, og dertil synes at egne sig, hvad han i »Nyckeln» lader en af sine personer sige: »Friheten består ej i att göra. hvad du sjelf behagar, utan i att göra hvad Gud behagar och vara nöjd med, hvad Gud beskär».

Skulde man vælge en lignende løsreven sætning til ordtag for Fredrika Bremers »teckningar», kunde man måske tage den ulykkelige klage i »Tröstarinnan» og dennes svar:

»Usla mask, som jag är, genom hvad skall jag kunna gagna andra?» — »Genom ditt tålamod, genom exemplet af din undergifvenhet,» —

Både den ene og den andens hele øvrige virksomhed som forfattere og livsførelse som mennesker skulde man vel kunne skildre med disse to ordtag som udgangssteder: dennes, forfatterindens og kvindens, *indenfra* *udad*, hins, forfatterens og mandens, *udenfra* *indad*.

F. B.

Et Levnetslöb af J. L. Kiöbenhavn.

Hjeltinnan i boken förlorar tidigt sin far, hos hvilken hennes späda, men rikt och egendomligt begåfvade ande funnit på en gång den djupaste genklang och den ömmaste, klokaste ledning. Lemnad att på egen hand utveckla sig, kämpar hon sig fram så godt hon kan, än under nedtryckande, än under ensidigt brådmognande förhållanden. Tidigt med hjertats band fästad vid en ädel och öfverlägsen man, följer hon honom som hustru till hans

fädernehem, der stridiga familjförhållanden och den dagliga slitningen mellan sinnen, hvar för sig ädla, men omöjliga att bringa i samklang, hota det unga parets lycka. Öfverflyttade till ett tyskt universitet, der mannen fått anställning, synas de båda makarne, ostörda af främmande inflytelser, böra återfinna sig sjelfva och sin första lycka. Nu tillkomma dock nya pröfningar: ekonomiskt obestånd, ömma hjerteförluster och slutligen ett töcken af svärmod, lägrande sig öfver mannens alltid något grubblande ande. Ehuru förenade af den ömmaste tillgifvenhet, hade de båda makarne aldrig fullt förstått hvarandra. Det fanns hos hustrun — af henne sjelf knappt anadt — ett helt själsområde, dit mannens blick aldrig nådde, och der han alltid skulle funnit sig främmande, äfven om hon kunnat införa honom dit. Länge dunkelt känt, framstod detta missförhållande fullt tydligt för den unga hustrun, i det ögonblick då hon upptäckte att hon var skald — att det var sångens gudagåfva, som rört sig så mäktigt inom henne, redan då hon låg lik en drömmande fågel vid sin faders bröst, men som sedan, undertryckt och bunden i omedvetenhetens boja, varit henne snarare till plåga än till glädje. Samtidigt med denna upptäckt vaknade inom henne ett djupare religiöst behof. Härmed öfverflyttas lifskampen på andens högre områden, för att genom många frestelser och faror slutligen uppgå i seger. Segrar af denna art vinnas dock ej utan offer. Offret blef här snillegåfvan. För ett ögonblick erkänd och upptagen som den rikaste välsignelse, måste den dock snart uppgifvas för de husliga pligternas och »det allena nödvändigas» högre kraf. Ett dylikt offer, om än aldrig så oundgängligt och för viljan förädlande, innebär dock alltid en andlig stympning — ett slags partielt själfmord. Deraf denna dämpade klagoton — denna aldrig fullt bortsmältande dissonans, som genomgår hennes själs strängaspel och som skall lösas först der, hvarest »*Sjælens Dyb får lutret Rösts*» och den här förstummade får taga upp sin stämma med

»i det store Kvad for Tronen
som til Himlens Harper synger».

Likasom Björnsons och Magdalene Thoresens senare arbeten, så har äfven denna enkla, af en onämnd norsk författarinna skrifna berättelse väckt stridiga meningar. »Det går ju ingen nöd på hjeltinnan», mena somliga. »En hederlig man, välartade barn och en fast religiös tro — hvad vill hon mer begära?» Andra åter tro sig förstå, att det mellan hjertats lycka och

andens frid ännu kan ligga ett tomrum, ett kaos, öfver hvilket Guds ande ännu icke uttalat sitt »varde ljus!» och som därför kastar skuggan af en i viss mån förfelad lifsuppgift äfven öfver ett lyckligare och sorgfriare lif, än det som blef vår hjetinna beskärtdt. Hvilkendera åsigten som är den rätta må läsaren sjelf bedömma.

SLUTÖFVERSIGT.

Af skrifter i *religion, moral och uppfostran* hafva vi för öfrigt att anmäla *Lyckans filosofi* af *Paul Janet*, ett arbete i hvilket man återfinner samma förtjenster och brister som i förf:n:s framställning af *Familjen; Smärtan: inbegreppet af lifvet; lyckan: en blott dämpad olycka; människan oförmögen af att känna sällhet, ty hon vet att hon måste dö.* — se der resultatet af *lyckans filosofi*. Att det finnes en tillvaro bortom detta lif och en Gud i samband dermed, antydes dock på de sista raderna. Huru detta anade samband skall blifva en verklighet — om det skall anknytas redan i detta lifvet — på hvad vägar ett närmande mellan den ändlige och den Oändlige skall ske — om det inalles kan ske, eller »en afgrund» alltid skall komma att ligga emellan dem — detta är, enligt Janet, »öfvervåldigande frågor, men dock af intresse endast för *inbillningen*». — »Om människan vet att hon eger en tillvaro efter detta, och att hon der skall bli lycklig, om hon förtjenar att vara det — hvad bekymrar henne då det öfriga!»

Vissheten om Himlen, af *Thomas Mills*, är en skrift, som, utan att innehålla något egentligt nytt, något för djupare trängande och trängtande sinnen vägledande, dock säkerligen skall med glädje och tillfredsställelse läsas af dem som tillhöra förf:n:s religiösa riktning.

Bulletins de la ligue de l'enseignement utvisa de underbara framsteg, som den genom frivilliga lärarekrafter besörjda folkundervisningen gjort i Frankrike under ledning af den nämnda ligan. Bulletinerna, hvilka — med anledning af en i franska tidskrifter meddelad redogörelse för Stockholms friskolor, läsesalong m. m., — blifvit oss benäget tillsända af ligans stiftare Mr *Macé*, äro jemte några intagande småskrifter af densamme, att tillgå i läsesalongen, Drottninggatan, 8.

Af *periodisk litteratur* ha vi mottagit åtskilliga häften af den norska *Folkevennen* och den danska *Folkelæsning*, i hvilken senare *Hostrups* skildring af *Holberg, Evald* och *Oehlschlæger* intager främsta rummet. Af den svenska *Læsning för folket*

har utkommit 1:sta häftet af en ny följd under en ny Red., hvilken synes lofva att i den gamla tidskriften ingjuta en ny, mera folklig anda. Härom vittna isynnerhet de förträffliga skildringarne af den svenska riksdagen samt af norrmannen Ole Vig.

I *sjuk- och helsovård* ha vi att nämna en öfversättning, som med förord af Miss Nightingale, ger ett nytt och förträffligt uppslag till ordnandet af *sjukvården i en större stad*. Vi anbefalla arbetet på det högsta, såsom innehållande förträffliga anvisningar, tillämpliga så väl för enskilda, som isynnerhet för alla, hvilka hafva något med den offentliga sjukvården att göra. Första häftet af en skrift om *idioter och uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn*, af den berömde sjäsläkaren *Prof. Kjellberg*, omnämna vi för denna gång blott i förbigående, tillika med en liten flygskrift i samma ämne af *Dr Saloman*, hembärande en varm tack-sägelse till dessa förf., hvilka varit de första att i Sverige påkalla vetenskapens så väl som allmänhetens deltagande för dessa de olyckligaste af samhällets olycksbarn. Alla tre de sistnämnda skrifterna säljas för goda ändamål, stående i samband med de ämnen de afhandla.

På *skönlitteraturens och vitterhetens* område framhålla vi i första rummet *Grunddragen af svenska vitterhetens historia* af *B. E. Malmström*, 4:de delen, innehållande en högst märklig, men kanske i vissa punkter ej fullt opartisk framställning af striden mellan gamla och nya skolan. *Tal och estetiska afhandlingar*, af samme förf., innehålla en temligen brokig samling af spridda uppsatser, alla dock sammanhållna af den inre enhet som genomgick Malmströms hela författareverksamhet och hade sin rot i hans eget skaplygne.

Dikter af Lars Stenbäck, 3:dje upplagan (Helsingfors 1869), vittna om ett ursprungligen friskt, rikt och rent sångarhjerter, hvilket under kampen mot livvets mörka makter indragits i pietismens ljusskygga lifsåskådning, inför hvilken allt jordiskt är orent, allt menskligt synd.

»Hur vinkar den jordiska kärleken blid — —

men dess frukt är synd, är blott oro och strid,

all tid.

En är kärleken evig och helig och hel — —

— — — — —

Gud är kärleken, blott vid hans hjerta är frid,

all tid.

Vi hoppas att dessa och dylika anslag röja en brytningstid i *skaldens* så väl som i *menniskans* lif, och att hans nästa diktareskapelser skola visa oss att *just* därför att Gud är kärleken *evig, helig* och *hel*, vill han att den jordiska kärleken, långt ifrån att bortskrädas och förkastas såsom något i sig orent eller absolut syndigt, skall *just* i honom helgas och renas, läggas vid hans hjerta, och der *bli* frid — all tid.

Teater och drama under det 3:dje kejsardömet, af *Gottschalk*, öfvers., är en skildring, som synes böra bli så mycket mer välkommen för den estetiskt bildade allmänheten, som de skrifter och föredrag, hvilka på senare tiden behandlat den franska dramaten, stannat *just* vid gryningen till det nya tidskifte, som Herr *Gottschalk* företagit sig att teckna.

Nordiske Digtere, 8:de, 9:de häftena, innehålla goda porträtter och lefnadsteckningar af *Almqvist*, *Blicher*, *Wergeland*, m. fl. jemte skaldeprof, hvilka dock, hvad *Almqvist* beträffar, kunnat vara bättre valda. *Grundtvigs Digte* — ett urval, gjordt af skaldens son, är en liten volym af allt för mångsidigt och kärnrikt inre, för att vi här skulle våga mer än anteckna den såsom förstlingen af sommarens poetiska skörd.

Populär estetik af Lembeche, öfvers. af *Ålund*, är nu avslutad och bör blifva en välkommen tillökning i vår på detta område temligen fattiga nutidslitteratur.

Wagners skildring af *Rom* fortsättes i en god och vårdad öfversättning.

Idun är ett af våra bästa, om ej det allra bästa af våra romanbibliotek. Utgifvaren, Herr *Backman*, är påtagligen en estetiskt bildad man, med urskiljning för både det *sköna* och *goda*, samt med sällsynt förmåga att vid öfversättningar förena troheten mot originalet med troheten mot modersmålet. Af äldre, välkända förf. har han upptagit nya, här ej bekanta arbeten. Af nyare skriftställare har han infört i den svenska läsverlden *Paul Heyse*, *P. L. Stahl*, *Cherbuliez* m. fl.

Castréns lefnad är en ungdomsbok af bästa slag, som vi anbefalla till samfärd läsning i hemmen.

Leonora Kirstine Ulfeldts »Jammersminden», innehållande den ädla och olyckliga danska konungadottrens dagbok under en mång-årig fängelsetid, är oss tillsändt, men har genom ett misstag ännu ej kommit oss tillhanda.

Slutligen nämna vi *Våra sinnesförmimmelser*, af *Leyden*, såsom en både nyttig och intressant bok; *Porträtter till Fänrik*

Ståls sägner, åtföljda af goda, stundom högst fängslande lefnadsteckningar; samt ett par häften *finska och jutska folkvisor*, värdefulla i musikaliskt afseende och troligen ganska originella till texten för dem, som förstå densamma.

Reader.

44. Källan.

Till dig du klara källa
På skogens trånga väg,
Hur gerna vill jag ställa
De längtansfulla steg.

Då solens eldblick flammar
På blomstren i min dal,
Här, ibland skogens stammar,
Är luften frisk och sval.

När vinden kysser vågen,
Så dristig, skälmsk och yr,
Från hjertat och från hågen
Det mörka svårmod flyr.

Du väna, lilla källa,
Min älsklings trogna bild!
Hur kan du väl framqvälla
Så älsklig och — så vild?

Låt mig din vishet lära,
Säg huru kan du, — hur? —
På en gång lifskraft bära
Till sippa och till fur?

O tyst, jag hör dig hviska,
Du lilla, lilla elf:
»Ack, konsten att förfriska
Är offra af sig sjelf.»

Cordelia.

45. Tysta Skolan,

i Stockholm (Norrtullsgatan N:o 25), står sedan flera år under H. M. Drottningens särskilda beskydd och har äfven fått mottaga många bevis på Prinsessan Lovisas hjertegoda sinnelag. Ej underligt därför, att också de stumma ville tala ett deltagandets och tacksamhetens ord till den höga bruden. Underrättad om denna önskan, stannade Drottningen utanför Tysta Skolans port, då hon förmälningsdagens morgon förde Prinsessan Lovisa in till staden. Lilla Ellen, ett skönt barn, med milda, sorgsna ögon, närmade sig vid föreståndarinnans hand, hoppade upp på fotsteget till den öppna vagnen, räckte Prinsessan en herrlig blomsterbukett och tecknade derefter med de mjukaste, uttrycksfullaste åtbörder välsignelsen öfver den unga furstebruden. Tårarne i brudens ögon vittnade om det intryck, det lilla uppträdet gjort, och då, vid uttåget till Haga samma afton, de nyförmälda läto sin vagn stanna utanför Tysta skolan och Kronprinsessan helsade med lilla Ellens bukett upp till barnskaran i fönstren, tycktes det dem vara ett löfte att den ädla Furstinnan ännu i sina nya, ansvarsfulla förhållanden skall behålla ett litet rum i sitt hjerta för äfven de mest vanlottade af Sveriges barn.

Tysta skolan hade i Juni månad sin vanliga uppvisning, då en del af lärjungarne aflade prof på synnerligt goda kunskaper. Den lilla utställningen af handarbeten, äfvensom den välordnade undervisningsträdgården visade att den praktiska dugligheten öfvas fullt i jemnhöjd med tankeförmågan, något som också intygas af de utgångna lärjungarnes verksamhet. Flere af gossarne äro utmärkt skickliga snickare, ett par flickor arbeta som sätterskor och en annan, som vid tolf år befann sig hardt nära på samma ståndpunkt som ett djur, har efter några år, vid återkomsten till föräldrahemmet i torpstugan, visat sig synnerligt duglig och arbetsam. Skolan har under året fått mottaga flera gåfvor, men måste dock fortfarande lefva på hoppet om människovännens välvilliga hjälp. Vi tro också icke att någon, som följt denna den första tysta skolans verksamhet, och sett huru de vanlottade barnen, i den vackra lokalen, under föreståndarinnans ömma modersblick, år efter år likasom vaknat upp till menskligt och kristligt medvetande, medan de under den vänliga lärarinnans och den kunskapsrike lärarens ledning väckas till allt högre intellektuellt lif — ja, vi tro icke att någon af de många, som bevistade afslutningen, förvånande sig öfver de äldres framsteg, småleende åt de mindres ifriga åtbörder och lifliga minspel, och slutligen med tårfyllda ögon följande lilla Ellens fromma blickar och mjuka rörelser, då hon tecknade bönen med hvilken festen afslutades — vi tro icke att någon af dem alla kan tvifla om den välsignelse, som hvilar öfver en sådan verksamhet eller tveka om huruvida den är berättigad att af människovännen understödjas.

Esselde.